

2927

HISTORIA
PRINCIPUM
LANGOBARDORUM

Quae continet antiqua aliquot opuscula de rebus
Langobardorum Beneventanae olim Provinciae
quae modo Regnum fere est Neapolitanum.

CAMILLUS PEREGRINIUS

ALEX. FIL. CAMPANUS

Recensuit atque carptim illustravit.

HAC NOVA EDITIONE

Notis, ineditis adhuc opusculis, variisque Dissertationibus,
atque Peregrinii vita auxit

FRANCISCUS MARIA PRATILLUS

T O M. I.

Fondo Santoro

C35/I

NEAPOLI, Ex Typographia Johannis de Simone **MDCCXLIX.**
Superiorum facultate.

EMINENTISSIMO ; AC REVERENDISSIMO
P R I N C I P I
DOMINICO PASSIONEI

S. R. E. CARDINALI AMPLISSIMO

FRANCISCUS MARIA PRATIELLUS

Felicitatem.

Rduum fane, ac difficile omnino
hominum ingenio est iis prae-
cellere virtutibus, quae illos e
ceterorum grege eximunt, &
summorum virorum coetibus
adnumerent. Praeclare quippe
secum actum censent, qui literarum peritia,
severiorum disciplinarum cognitione, aliove
infi-

insigni munere, ac virtutē praestare fatege-
rint ; at in plerisque grandia haec coepta
quandoque, ac animi magnitudo desideratur.
Verum si ad has egregias animi virtutes non-
nihil humanitatis in alios, ac benevolentiae
adcesserit, eo magis in sui admirationem o-
mnium oculos, ac ora convertet, quo virtus
in optimo quoque viro inesse censebitur. Vir-
tus interdum, velut in terrae fodinis aurum,
tenebris offusa jacet. At quae hominum uti-
litati studet, lucet magis, ac in dies crescit,
viretque. Haec omnia quanta in Te sint,
EMINENTISSIME PRINCEPS, norunt o-
mnes. Humanitate tanta es, liberalitate, ani-
mique facilitate, ac constantia, ut omnium
bono natus esse videare. At quid de scien-
tiis, ac literarum peritia dicam? Vir profe-
cto in iis adprime subactus, ac omnino ex-
cultus, ut inter Italiae eruditissimos Viros
facile princeps merito adsciscaris. Librorum
multitudo, quos e variis regionibus, ac ma-
xime Ultramontanis, optime excusos, & pau-
citate insignes summo studio, ac sumtu
conquisti, impensum addiscendi desiderium,
& ardorem praeseferunt. Cui non mirum,
quod librorum molem pene immensam au-
xeris, ut inter celebres, praefignesque, quae
Ro-

Romae sunt, bibliothecas tua merito censea-
tur? Tot igitur, tantisque argumentis adductus,
a Camillo Peregrinio Cive Campano Lango-
bardorum Historiam descriptam hac mea
qualicunque animadversione, additionibusque
elucubratam Em. Tuae dicatam volo ; non
quo merito tuo satis dignum censeatur, sed
uti animi mei gratum esset argumentum.
Maximo siquidem beneficio me devinctum
fensi, cum in pervolutandis ceteris meis elucu-
brationibus te summopere delectatum signifi-
casti. Huc adcedit, quod quem in cudendo
hoc novo Opere hortatorem, auctoremque
cognovi, eidem summa benevolentia obstri-
ctus illud nuncuparem. Ignoscetur profecto
audaciae meae ; Te enim auspice, aliisque
consulto auspicantibus, qui & me ad hoc opus
auxilium praestitere, imbecillitati meae, & ob-
trectantium fortasse conviciis satis consultum
spero. Non eo igitur consilio hoc Opus Tibi
dicandum existimavi, quo meritum tuum di-
gnius augeretur, sed ut grati animi perenne
monumentum testarer. Eccui enim profecto
latet tui nominis fama, ac nobilissimae fami-
liae decus? Ipse Urbini, ac Forosempronii in
Umbria nobili loco natus, adhuc juvenis a
Clemente XI. olim Pontifice Max. Romam ad-
voca-

vocatus, ut conventui, in quo de pace agebatur, adesses, ut finis tandem bellis, quae ineunte hoc seculo inter Christianos exardebant Principes, imponeretur, singulari tum virtute ac prudentia enituisi. Firmata tandem pace, ad Helvetiorum Rempubl. missus Nuntius, tuam in rebus agendis dexteritatem ac prudentiam, pro Catholicae Religionis bono amorem, pietatem, constantiam ostendisti; ac postmodum Viennam Austriae transgressus, ut Nuntii itidem munere ibi fungereris, nedum Serenissimo e Sabaudia Eugenio Principi Augustarum copiarum Duci (in cuius funere tibi naenias cecinisse datum fuit, tuaque oratio deinde typis Patavii data omnium Cl. virorum admirationem excitavit) illiusque Caesareae Aulae Primoribus, sed etiam ipsi Imperatori Carolo VI. ejusque conjugi Augustae acceptissimus fuisti; ibique tuae virtutis tam eximia exempla praebuisti, ut ii postea discessione tua aegrius profecto caruerint. In S. R. E. Cardinalium numerum a Clemente XII. ann. C1D1DCCXXXVIII. summa omnium expectatione, ac plausu adscitus, ab eodem statim a Brevium secretis renuntiatus, gravem, honestamque demandatam provinciam maxima laude haecenus

obis

obis, omnibus carus, exoptatusque.

Viget haecenus Majorum tuorum fama, & vigebit memoriâ seculorum sempiternâ; quorum gesta, tropaea, illustres triumphos in fastis descriptos summopere admiramur. Praemio virtutis allekti difficilem, nobilemque illius cursum aggressi ad supremos honores erecti fuere: & sublimem gloriam adepti, posterorum nunc laudibus praedicantur. Verum in tuis recensendis honoribus, ac gestis frustra tempus terere sentio; cum ea per se ipsa profecto satis pateant, ut mea oratione magis obscurari, quam illustrari videantur. Ac si in Te ornando, tuisque laudibus celebrandis amplissima seges est, ut vel doctissimorum virorum eloquentia haud par esse sit putanda; quomodo Te digna videri potest oratio mea, dum in tua laude ingenio meo sensum, voci vim dicendi deficere intelligo? Immo praeclarissima illa, omniumque laudum instar modestia tua, quam semper unice dilexisti os mihi, ut ne, vel hincere quidem iis possim, obstruit, occluditque. At sane immortale tuum decus, meritorumque tuorum fama satis eloquitur. Vivas igitur aeternum, PRINCEPS EMINENTISSIME, & hoc quaecunque munus

bene-

vocatus, ut conventui, in quo de pace agebatur, adesses, ut finis tandem bellis, quae ineunte hoc seculo inter Christianos exardebant Principes, imponeretur, singulari tum virtute ac prudentia enituisi. Firmata tandem pace, ad Helvetiorum Rempubl. missus Nuntius, tuam in rebus agendis dexteritatem ac prudentiam, pro Catholicae Religionis bono amorem, pietatem, constantiam ostendisti; ac postmodum Viennam Austriae transgressus, ut Nuntii itidem munere ibi fungereris, nedum Serenissimo e Sabaudia Eugenio Principi Augustarum copiarum Duci (in cujus funere tibi naenias cecinisse datum fuit, tuaque oratio deinde typis Patavii data omnium Cl. virorum admirationem excitavit) illiusque Caesareae Aulae Primoribus, sed etiam ipsi Imperatori Carolo VI. ejusque conjugi Augustae acceptissimus fuisti; ibique tuae virtutis tam eximia exempla praebuisti, ut ii postea discessione tua aegrius profecto caruerint. In S. R. E. Cardinalium numerum a Clemente XII. ann. C1D1DCCXXXVIII. summa omnium expectatione, ac plausu adscitus, ab eodem statim a Brevium secretis renuntiatus, gravem, honestamque demandatam provinciam maxima laude haecenus obis

obis, omnibus carus, exoptatusque.

Viget haecenus Majorum tuorum fama, & vigebit memoriâ seculorum sempiternâ; quorum gesta, tropaea, illustres triumphos in fastis descriptos summopere admiramur. Praemio virtutis allekti difficilem, nobilemque illius cursum aggressi ad supremos honores erecti fuere: & sublimem gloriam adepti, posterorum nunc laudibus praedicantur. Verum in tuis recensendis honoribus, ac gestis frustra tempus terere sentio; cum ea per se ipsa profecto satis pateant, ut mea oratione magis obscurari, quam illustrari videantur. Ac si in Te ornando, tuisque laudibus celebrandis amplissima seges est, ut vel doctissimorum virorum eloquentia haud par esse sit putanda; quomodo Te digna videri potest oratio mea, dum in tua laude ingenio meo sensum, voci vim dicendi deficere intelligo? Immo praeclarissima illa, omniumque laudum instar modestia tua, quam semper unice dilexisti os mihi, ut ne, vel hiscere quidem iis possim, obstruit, occluditque. At sane immortale tuum decus, meritorumque tuorum fama satis eloquitur. Vivas igitur aeternum, PRINCEPS EMINENTISSIME, & hoc quaecunque munus bene-

benevolus excipias, dum sacrae decus Pur-
purae in mei argumentum obsequii humilis,
supplexque deosculor.

Neapoli Kal. Maii MDCCXLIX.

EMINENTISSIMO PRINCIPI
FRANCISCO
BARBERINO
S.R.E. CARDINALI
ET VICECANCELLARIO.

Erum antiquarum studiis per
Te, Eminentissime Princeps Car-
dinalis, honorem maximum ac-
cessisse, ipsa quisquis amat, hoc est uni-
versus bene literatorum Ordo & novit, &
gaudet. Quem immensis totius Reipubli-
cae Christianae curis, scientiarumque o-
mnium, & liberalium Artium oblectamen-
tis distentum, penitiores etiam Historias at-
tente rimari, deque iis praeclaros differen-
tes audire viros, ac multiplici, indefinenti-
que favore eandem facultatem exaltare, exi-
mie delectat. Quique ingentem librorum,
nec nisi optimorum, Bibliothecam condens,
aggregandos disertissimis omnigenae doctri-

nae Auctoribus impolitissimos quoque, modo antiqua tractarent, tum alios undique conquisitos, tum Scriptores duxisti Historiae Langobardorum Beneventanae Provinciae, e vetusto membranaceo Codice Vaticanae Bibliothecae optima fide, & accurata diligentia depromptos: sic nempe summum animi Tui in omnem antiquitatem benemerendi amorem, quo dignam eam censes, praesentis, & futuro eruditorum Orbi quam solidissime contestatus. Haec eadem exercitia & ipse, sed juxta tenues mei ingenii, fortunarumque vires, cum per otium, quo a D.O.M. sum donatus, sectarer, magno meorum studiorum emolumento (mihi inquam magno) doctissimum, atque ut omnem viri laudem sane praeclaram unico verbo complectar, qua excultissimis moribus, qua omnigenis literis Tibi acceptissimum, Lucam Holstenium, suscepto prius beneficio, quam praesentia, vel obsequio novi. Qui faciente Petro La Sena, aequae Tibi, dum in vivis agebat, noto, paribusque artibus caro, & sibi, & mihi amicissimo, complures Langobardorum, quos dixi, Auctorum locos in Papyraceis manu exaratis apud nos

Codicibus, & in Editis quoque depravatissimos ad fidem Vaticani exemplaris, ut petieram, recensuit, recensitosque mecum perhumane communicavit; quo tempore Tuo ille parens imperio, Antigraphum inde exscribendum curabat. Hoc ego praesidio subfultus, virique longe peritissimi consilio etiam animatus, nostratium, quam exponere meditabar, & ad manus habebam, impensius excolere coepi Historiam Langobardorum; sed Deo non finente, ad conceptam animo maturitatem minime in hanc usque diem eam perducere est datum. De qua perficienda cum desperarem, videremque literatos perplures viros talium depravatorum Codicum lectione deceptos assidue de eadem pessime mereri, Opuscula saltem isthaec, quantum in praesentiarum facultas fuit expolita, atque illustrata, foras dare non inutile futurum duxi; quibus, ni fallor, profligatae cessabunt tandem quammultae inter doctos receptissimae, altiusque subnatae, sed malesanae de ejusmodi Historia opiniones, deque harum rerum Langobardicarum ordine (ni admodum fallor) incipiet notitia luculentior haberi. Nec falso inci-

piet; nam licet pauca adhuc alia ab antiquis de hujusmodi argumento descripta Commentaria edenda supersint, in his tamen adeo obscurus, atque implexus, & jejunus observatus reperitur character, ut possint plane, debeantque altiori cum profectu in multis suppleri, plusquam in multis per annos dirigi, & in omnibus dilucidius explicari. Haec praestare, magna sane ausus, olim deliberaveram, manetque etiamnum valida invalido quamvis in corpore mens, quae omnia non fuissent, nisi Tuo Amplissimo nomini, ambitiose quidem, sed justissime consecranda: quoniam ipsa per se Tibi non injucunda, & deberi cognoveram, qui occasionem a Te, Tuoque ab omine acceperam, in haec studia intentius incumbendi. Interim autem debiles, ac rudes hos meos conatus prae Tuo in omnes literas amore, devotionemque una meam prae insigni Tua humanitate, deprecor, ne dederis; apud quem noster Campanus Archiepiscopus Camillus Melzius a Patruo Tuo, summo, optimoque Pontifice URBANO VIII. & a Te ob incomparabiles ejus animi doctes meritissime in dies ad majora evectus;

Legat

Legatusque nunc nuper ad Caesaream Majestatem designatus, benevolentia in me usus singulari, fecit bene notum. Diu felix vivas, Eminentissime Princeps, sub quo boni omnes felices se esse gaudent.

Eminentiae Tuae Reverendissimae

Humillimus, & Deditissimus Servus
Camillus Peregrinus Alex. F.

LECTORI

Langobardarum rerum studioſo.

TE, Amice Lector (a), qui penitiſſimis noſtratium Langobardorum Hiſtoriis delictis, illarumque ruditate, ac barbariam non faſtidis, jure merito adloquor: quid namque modo mihi, & non hujus, ſive nullius omnino antiquitatis, ſed ſublimioris, politiorisve literaturae ſectatoribus, ac philomusis, quos omnes cetero qui veneror, & colo; illos tamen abſtinere ab hoc Libro vehementer cupio, & exhortor? Verum & Tu non iniquus ſis judex, rogo, conatu huic meo, quo gentis & magnitudine geſtorum, & imperii diuturnitate, atque amplitudine nobiliſſimae memorias obſcuritate pene obſitas promere adgredior, moremque tuis ſtudiis gerere vehementer affecto. Jam enim ſcrupulus aliquis mentem ſubiit meam, ne Te harum notitiarum amore flagrantem fruſtraſſe videar, qui ſiccos Chronologos, ac tenebricoſos, ceteraque Opuscula praefenti comprehenſa Libro in vulgus emittam nec ſpiſſis, nec plenis illuſtrata Notis, quas res ipſa, nec diſſiteor, expoſcit, affectasque habeo nonnullis abhinc annis. At ſiqua apud mortales adhuc viget fides, cur etiamnum ab illarum editione abſtineam, accipe. (b) Valetudo enim eſt in cauſa, quā utor ſeptennio jam integro minus firma, quaeque adeo eſt labefaſcata, ut omnes prorsus vires diminutas valde, exilesque, ad angorem uſque animi, reliquas habeam; quas nec ſatis validas a rerum omnium parente acceperam natura. Qui igitur poſſem Commentaria primo impetu mentis ad multiplicem obſervationem congeſta ſecundis per otium recensere curis, quibus parcere nec vellem, nec deberem; quando exiguo hoc ſiccioris anni tempore, quo melius habere ſoleo, vix diſſectam mentem colli-

(a) Abſtine a Libro, qui abſtine-
re nolis a maledictis.

(b) In me valetudinarium.

colligere potis ſum? (a) Cuius opportunitas ne mihi vel nunc depercat, pariterque depercant antiqua iſthaec non levi cura conquiſita, & expolita Opuscula, ſatius eſſe duxi, typis ea committere properantius, Notisque ſpoliata ſuis, quam ſub fruſtrata haſtenus ſpe convaliturae valetudinis lectionem tuis ſtudiis non inutilem de die in diem, aegre quidem ferens, praecipere. Ipſa itaque omni remota fallacia, magnaque adhibita diligentia, tum ex ſuis Archetypis, tum ex melioris notae exemplaribus deprompta, libenti excipito animo; de quibus meum ſimul iudicium feram, ac variantes Lectiones, annosque ad oram deſcribam: ut ſcilicet precem hanc editionem, quatenus per morbum licet, reddam uberiores; atque agnoſcere hinc quoque, & expectare valeas, me in ſecundam, ſi Deus vitam reſtituet hilariores, integras diſtulſiſſe Notas; quibus nihilominus praefens praeeſſiſſe opus, non erit omnino infructuoſum (b). At haec pauca praefatus, ne Te conſueta ſalutatione non compellans, deſpexiſſe viderer, prolixiores nunc non addam vel de Libro admonitionem, vel de me excuſationem; ſiquidem apud vere amicum, & peritum Lectorem neutra eſſe opus reor: ſimulque nec ambitioſum, inutilemque Auctorum, quos citatum ibo, praeferam Indicem; qui tamen ignores nolim, quotiens Leonem Hoſtienſem, vel Petrum Diaconum Caſſinenſem abſque ulla diſtinctionis nota laudatos videris, totiens Chronici Caſſinenſis Neapolitanam editionem, quae uſu communior eſt, demonſtrari. Vale.

VITA

(a) Inque opus feſtinatum, ſed ſincera fide, & attenta cura elucubratum. (b) De quo amicum, peritumque Lectorem paucis, ſed ſatis monui.

CAMILLI PEREGRINII.

EX illustri patricia de Peregrinis gente Bononienſi Campanorum Peregrinorum familia profecta eſt. (a) Cum enim Johannes Andreas Petri Nicolai filius Bononiensis uſque a ſeculo Aerae Chriſtianae XV. a Ferdinando Neapolitanorum rege (bellorum quippe furore latiffime inſaniente tum Rex ille opprimebatur) vocatus fuiſſet, militaris gloriae avidus Bononiã ſeceſſit, ac Neapolim venit. Ibi tum levis (b) armaturae (ſic equeſtris illa militia adpellabatur) *Conduſterius* (ut patentium literarum utar vocabulo) ſeu Dux ſtatim creatus eſt, in eoque honore non minus virtute, quam prudentia clarus Regis familiaritatem ſibi comparavit. Arcis interim Brundufinae primum Propraeſecturam exercuit: deinde Caſtri Lapidum Capuae, quod haſtenus nomen retinet, ibique conſpicere licet, praefecturam ſumma Campanorum voluptate adeptus eſt. Capuae dum degeret, ibi vel fortaffe in aliqua finitima urbe (quod adhuc deſi-

(a) Pompejus Peregriniuſ, ejuſque fratres Bononiensis in nobilitatis album reſtituti ſunt ann. Aet. Chr. 1599. ut ex ſcriptura quadam in pergamena charta deſcripta manu Caroli Antonii de Manzolinis e Bononia, operã illuſtrium dominorum Herculis de Peregrinis Octaviani Senatoris filii, & Pompeii quondam Sebaſtiani de Peregrinis licet colligere. Anno deinde ſequenti Senatus Bononiensis ampliffimo diplomate dato IX. Aug. 1600. deſcript. fol. 247. lib. priv. anni 1587. filios olim Pyrrhi de Peregrinis ex illis, qui Bononiam incolebant, ſtirpe eſſe declaravit; ſicque ipſius Senatus ornamentis, honoribusque accipiendis adſcribendos juſſit. Quae autographa privilegia ab illuſtri Domino Gaſpare Peregrinio Capuae adſervantur. Alia hujus familiae acta legi poſſunt penes Notarium Petrum Paulum Vignarulum de Capua ſub annum 1523. & in proc. S. R. Conſilii Neap. ann. 1611.

(b) Proc. S. R. Conſ. penes Aetuar. Carbone ann. 1599. & 1600. cujus tit. Acta inter heredes Pyrrhi de Peregrinis cum civitate Capuae,

deratur) uxorem duxit nobilem quamdam feminam, cujus nomen ac familia ignoratur. Poſt multorum annorum lapſum admodum ſenex obiit, ac ſuperſtitem filium Petrum Aloyſium bonorum ſuorum heredem reliquit; qui aucto ſuo patrimonio, Capuae ſedem fixit, ibique Agneti Pantulianae Capuanae non obſcuro loco natae nupſit, e qua Petrum Nicolaum, ac Pyrrhum filios ſuſcepit. Cumque eo tempore ob tandiu execratam, atque perpetuo execrandam Caesaris Borgiae Valentini Ducis nuncupati proditionem Capua inſando arderet incendio, & miſerandum in modum cives interficerentur IX. Kal. Aug. anno Aerae communis MDI. Petrus Nicolaus B. Virginis patrocinio, quam in vota vocavit, ex illa ſtrage incolum ſervatus, votum, quo ſe obſtrinxerat, ſtatim reddidit, eidemque Deiparae ſacellum in Metropolitana Capuae Eccleſia prope antiqui Theſauri ſacrarium poſuit; qua in aede tabula iconem B. Virginis primigeniae labis immunis praefeſerens, ipſius Petri Nicolai voventis nomine ſignata uſque ad novi Archiepiſcopalis Templi inſtaurationem anno CIDI CCXXIV. haſtenus extabat. Idem inde ſacris initiatus, & Eccleſiae addiſtus, Metropolitana Collegii Decanus renunciatus fuit; germanus vero Johannes Andreas Loyſiam de Valle ex patricia tunc temporis Capuana familia Averſam urbem tum incolentem uxorem duxit; quo ex conjugio nati Pyrrhus, qui Laudomia e Patricia familia de Junianis nupſit, Pompejus Decanus alter, & Camillus Metrop. ejusdem Eccleſiae Primicerius, cujus tam celebris extat memoria in Torquati Taſſi deſenſionem, aliaque etiam inedita opera. A Pyrrho Alexander, Aloyſius item, Franciſcus, & Marius procreati. Ab Alexandro vero Pyrrhi primogenito, & Johanna Graſſulla, equeſtris ordinis, Capuae familiae Camillus noſter, & Pompejus juniores orti: ille clericali militiae nomen dedit adoleſcens, & Pompejo fratri bonaceſſit, qui Camillae Novelloniae ex patricia itidem familia nupſit, ex qua Decium, Andream, Alexandrum, III. Capuanae Eccleſiae Decanum, atque Johannem Ba-

ptistam filios habuit: ex Aloysio itidem Pyrrhi filio; atque Eleonora Salonia Caracciola conjuge Thomas, qui Catharinam Uvam de Vineis Matrimonio sibi copulavit, Pyrrhus alter, & Caesar Pompeii Decani coadjutor progeniti. Hætenus bifariam Peregrinorum gens dividebatur; at deinde alii inde rami producti. Decius enim, & Andreas germani Teresiae, & Vincentiae Sampsoniae sororibus nupserunt, Deciusque duntaxat filios procreavit, unusque Alexander adhuc coelebs tantum superstes. Ex Johanne Baptista itidem, ejusque uxore Eleonora de Aloys, seu de Algisis (nobili genere familia Campana, nunc extincta) Peregrinorum ramus alter pullulavit, qui in duos alios e duobus illorum filiis Pompejo, & Nicolao inde sectus est. E Pompejo siquidem Gaspar manavit, e quo Isabella de Caprio (c) ducta uxore, tam illustris familiae posteris in numerum excrevere, dissectis, ac pene extinctis ceteris surculis, in quos nobilis hæc Peregrinorum familia tanquam arbor latissima sese extendebat. Extremus quippe, qui a Thoma Peregrinio, & Jacobo ejus filio, cui Theresia Umbriana nupsit, ramus propagarat, sine liberis defuncto ejusdem Jacobi Nicolao unica sobole, defectus est; & qui ex altero Nicolao, atque item Alexandro productus fuit, proxime decidendus cernitur; sicque tot florentes Peregrinorum palmites in uno deinceps stipite, a quo primum emerferant, concludentur, atque virefcent.

Verum quod ad junioris Camilli Peregrinii vitam attinet, sermonem convertamus. Is Capuae ortus est, ut innui, anno Domini MDIIC. postridie Id. Januar. (d) postque biduum sacro Baptismi fonte ablatus, eique Camilli, Leoisii, Antonii nomen datum. Quinquennis primis

(c) Capriorum familia Capuae vetusta aequæ, ac nobilis habetur, ejusque monumenta referunt antiquae scripturae, quae ibidem adservantur.

(d) Errat vero Laurentius Crassus in viror. illustrium elogiis, cum illum natum velie III. Kal. Octobres.

mis Grammaticae rudimentis a Johanne Antonio Savastano Ecclesiae S. Marcelli Majoris Capuae Cappellano imbutus, jam inde a pueritia mirum probitatis; ac scientiae, qua praecelleret, specimen praeferebat. Singulari enim morum facilitate, ac diligentia in addiscendis iis, quibus aetas illa informari solet, praestabat, ut ceteris ad discendum stimulos addere videretur. Sub Marsilio deinde Tebano Cajacensi Presbytero, Capuaeque celeberrimo Grammaticae, Rhetoricaeque praeceptore (e) plurimum profecit Camillus, quippe in instituendis adolescentulis maxime valebat Marsilius, & ingenium cujusque optime norat, in uno Camillo erudiendo attentus operam omnem collocavit, & illius ingenii agrum fertilissimum sibi colendum, ut ipse dictitabat, libenter suscepit, fructumque sane uberrimum ex uno Camillo patriae suae expectandum pollicitus. Primis igitur Grammatices, Oratoriae, ac Poeticae artis sub Tebano, ut diximus, & Johanne Carolo Morello, necnon Graecae linguae rudimentis sub Pompejo Gariliano cumulatissime instructus Camilius aetatis suae ann. XVII. Neapolim missus est cum M. Antonio Laureo populari suo, viro doctissimo, Ecclesiae omnium Sanctorum tum Plebano, qui nepoti suo Neapoli item commoranti Camillum commendavit, quicum in studiorum cursu decurrendo vitam transigeret. Ibi Dialecticam primum, Physicamque disciplinam in Collegio Patrum Societatis Jesu addidit, Mathematicis etiam studiis, Ethicaeque institutionibus apprimè instructus, Graecorum Scriptorum lectioni sedulam operam navavit, quorum libris evolvendis eam curam adhibuit, ut in quotidiana lectionis exercitatione saepius dictitaret: *malle se ad totum diem a cibo, potaque abstinere, quam ad unam duntaxat horae particulam Graecorum librorum lectionem intermittere*. Hinc priscorum temporum historia cum-

b 2

mu-

(e) De hoc in suo Campaniae opere summa cum laude memini Peregrinius ipse.

mulatissime instructus, quam ex Graecorum voluminum fontibus, & Romanarum rerum veteribus Scriptoribus hauserat; sicque summo studio illorum auctorum libris comparandis nec sumtibus, nec laboribus parcebat, & quoad poterat, illorum commentaria, Lexica, aliaque id genus opera ad suam bibliothecam adornandam collegit; quorum librorum copia deinde ita excrevit, ut ad amplius mille selectiora volumina (praeter alios quamplurimos manu exaratos codices, quos amicorum liberalitate comparaverat, aut sua industria emtos, vel transcriptos in suis pluteis adservabat) temporis lapsu numerarentur (f).

Clericali postmodum militiae addictus Camillus ad Jurisprudentiam, & Sacrorum Canonum leges addiscendas animum adjecit; cumque sitis discendi magis in dies augetur, ut eam prorsus exstingueret, Sacrae Theologiae cursum aggredi coepit, ratus fore opportunum ad illam comparandam, Civilem, Ecclesiasticarumque legum studium, cui etiam Sanctorum Patrum, atque Conciliorum collationem adjungere satagebat. Quo tempore doctrina praestantes viros colebat, ac sibi familiaritate conjunxerat; & cum discendi studio vehementer inflammaretur, suae domi privatam *Academiolam* (ut suo utar loquendi more) instituit, in qua unica hebdomades die de humanis, vel severioribus literis disputabatur, sicque aliis stimulos aemula virtus addebat. At nequid Camillo illaboratum, vel incognitum relinqueretur, naturalis etiam, seu quae experientia constat, Physicae biennium incubuit; per idque temporis spatium hortatu, ac diligentia cujusdam viri, qui ex schola celeberrimi Philosophi Johannis Baptistae Attenduli civis Campani prodierat, Platonis Philosophiam attigit, ut ipsemet Peregrinius in quadam sua

(f) Post ejus obitum heredes Bibliothecam vendidere Hadriano Sculptori diviti tunc, exculptoque Librario, comparato pretio scutorum mille & quingentum. Multa in iis volumina a Peregrinio notis, atque animadversionibus signata.

sua epistola ad Michaëlem Monachum Capuanae Metropolis Canonicum data apertissime fatetur. Haec Philosophiae semina excoluit, dum adhuc adoleceret Camillus, severioribusque disciplinis deinde animum intendens, delitescere aliquantulum passus est quasi absconditum, concupitum thesaurum, illaque prope ad senectutem revixere, ut infra dicetur, nova Neapoli *Investigantium* nuncupata Philosophorum instituta Academia, in quam ipse adscitus fuit, reluctantibus licet quibusdam Collegis Neapolitanis; quo odii aliquantum inter eos exarsit (quod vero stimulos adderet ad verum investigandum, secus ad ferenda dissidia, quibus amicorum mutua familiaritas disjungitur, & christiana pietas offendi solet) quod cito evanescere passus est Camillus, qui inanem gloriam contemnens, quam ex ingenii sui felicitate captare poterat, singularem modestiam, ac animi demissionem, in summa omnium admiratione, prae se tulit. Haec demissae suae indolis virtus, quo magis adolefcebat Camillus, eo magis radices in animo firmabat. Quocirca, exacta juvenili aetate, & jam diffusis undequaque suae doctrinae radiis, clarissimis viris acceptissimus, de se ita demisse sentiebat, ut nullum prorsus aut jaectantiae fastum, ac tumiditatem (ut in praeclaris quandoque doctis, ac eruditis viris accidit) aut levissimum sui ingenii indicium prae-tulerit unquam, quamvis multoties injuriis affectus & contumeliis. Testis est ipsiusmet epistola Neapoli, ubi degebat, data VI. Kal. Octobres, ann. MDCLI. familiari suo Michaëli Monacho, qui Capuae morabatur, in qua *Anonymi* se conviciis impetum adfirmat, ac fatetur nihil sibi optatius accidere potuisse, ne alii fortasse *humiliationem vilissimam* (hoc seipse nomine vocitabat) magnifacerent, cum injurias, ac contumelias, quarum libenter obliviscebatur, & aequo animo conviciatoribus parcebat, imo his majora sibi deberi scribit. Optimum sane christianae pietatis exemplum! Apostoli praeceptum secutus, inutilem fore hominum sapientiam, ac inflare scientiam putabat, quae a christianis moribus abhorreret. Peritos

iccirco semper consulebat in rebus dubiis ac difficilibus, & in iis etiam, quae ad animae salutem pertinebant, totus incumberebat. Notae famae virum amplissimum tum P. Antonium Glielmum (g) perillustris Congregationis Pa-

(g) Vir sane hic omnium iudicio, & vitae sanctitate, & morum castimoniâ, virtutumque omnium splendore praestantissimus. Quippe obeundis omnibus pietatis officiis, quae in Congregatione Oratorii Neapolit. a D. Philippo Nerio instituta statis diei horis exercentur, quotidiana nempe oratio, verbi Dei praedicatio, ac Sacramentorum Poenitentiae, & Eucharistiae administratio, totus incumberebat. Quae profecto Christianae Religionis officia potissima censentur, quaeque magis ad Fidelium utilitatem conducunt. Opus sane Ecclesiastico viro dignum, quo mundi curis vacuus totum se Deo, ac proximorum salutem devovit; quos etiam summa liberalitate complectebatur, & in eorum egestatibus eleemosynis quammaxime adjuvabat. Ea fuit in eo dicendi vis, ac studium, ut cum multi ad divinum verbum audiendum ad eum statis diebus confluerent, multoties statim ad meliorem frugem fuerint revocati. Tot, ac tantis distentis curis, ut a necessario etiam somno plerumque illae eum avocarent, praeclarum Opus composuit inscriptum: *Delle grandezze della SS. Trinità*, doctissimorum virorum iudicio probatissimum: quod, quum adhuc is degeret, pluries praelo subdendum curavit, ut omnium desiderio fieret satis. Immo variis in Transalpinis regionibus, veraculam illarum linguâ exscriptum, editumque cunctos summa admiratione affecit. Quippe in explicandis rebus tam arduis, ac difficilibus tantam praefert lucem, ut doctrinam coelitus potius, quam ut hominis vires patiantur, vir sane clarissimus hausisse videatur. Tomus alter, quem inscripserat: *Riflessi della SS. Trinità*, eruditus aequae, ac summa pietate refertus, nondum absolutus (immatura siquidem mors illum abripuit anno vitae suae XLVIII. vix expleto, ann. Aet. Christ. MDCXLIV.) XL. duntaxat ex centum, quibus constare debebat Sermonibus, complectens, eo jam e vivis sublato, typis datus. Epico itidem carmine duo sacra poemata edidit; alterum tomo I. praecit. Libri insertum, de Diluvio Noëmi, quo peccatorum maculas dilutas Auctor cecinit: alterum nondum absolutum nuncupatum: *Il Calvario laureato*; quo Salvatoris nostri triumphum extulit, qui suo sanguine nocentium culpas abluit, daemnis imperium everfurus. In vigiliis, in laboribus, in aerumnis vir sane admirabilis nunquam otio torpere mentem passus; immo etiam, dum morbo confisteretur, hisce poëticis vacabat oblectamentis. Vid. Marcianum in libro, cui titulus: *Memorie storiche della Congr. dell'Orat. di Napoli*: Tom. II. lib. IV. cap. IX.

Patrum Oratorii Neapolitani Sacerdotem, ac Sacrae Poenitentiae ministrum in suis confessionibus adhibebat. In rebus ad animae salutem pertinentibus ipsum assidue consulebat, & ab ejus nutu, & consilio, quippe ejus prudentiam, morumque sanctitatem perspectam habuerat, nunquam abhorrebat. Hinc illarum curarum, quae ad delectationem ceteros allicere solent, omnino vacuus, sciendi semper ardenti desiderio flagrabat; nec puduit multoties virum patricium, insigni notum fama, exactâ jam adolescentiâ, jam annis ingravescentem, & parum valentem valetudine a sua Casapullensi villa pedibus iter facere, ut Neapolim pergeret, (quod iter XIV. mill. passuum vulgo aestimatur) ut vel novi aliquid sibi excogitatum cum amicis communicaret, eosque probaturos sperans tandem acquiesceret, vel libris volutandis inveniret quae excogitaverat, ut sollicitudini, qua afflictabatur, finem imponeret. Dignus plane vir, ac vere Philosophus, qui addiscendi amore incensus cuncta parvipendat, despiciatque!

Sed jam virtutis suae fulgentes radii extra patrios etiam lares, ac Regnum multipliciter emicabant. Siquidem Antonius Cardinalis Cajetanus, ejusque nepos Aloysius Roberti Cardinalis Bellarmini Capuanae cathedrae successores, Camilli laudes Romae celebrare, suumque decus, ac gloriam enixe conati sunt promovere, statimque eruditum adolescentem, ut illuc adiret, invitarunt; sperabant enim fore aliquando, ut sacris initiatus Ordinibus, & in Sacerdotum numerum cooptatus, ut novum lumen in Capuana Ecclesia tandem praeluceret. Verum Purpuratorum Principum, amicorumque votis haud acquievit Camillus; agebat enim, *esse satis sibi exploratam suam inscitiam, & divino Altari se non satis dignum ministrum deputandum affirmabat*. Invitum tandem, ac prorsus reluctanter a Decano Metropolitanae Capuanae Ecclesiae patruo suo ad Urbem missum, equitique tunc magni nominis Cassiano e Puteo commendatum pene ad re-

ditum impulerunt honores, qui sibi spondebantur, hominum plausus, & encomia literatorum. Cum enim eam in urbem vix pedem tulisset, non inanibus adolescentiae cupiditatibus, quibus natura ipsa satis abundat, se capi passus fuit; sed in laboribus plurimis se exercuit, ac vanae curiositatis rejecta cura, totum se studiis addixit. Quocirca Camilli scientia statim praelucere coepit, & multorum in se ora vultusque converterat; ac praecipue praefati equitis a Puteo, Lucae Holstenii dignissimi tum aulae Pontificiae Praefulis, ac Bibliothecae Vaticanae Praefecti. Acceptus item fuit Leoni Allatio, Petro Lafenae Neapolitano, Johanni Matthaeo Caryophilo, & Francisco Arcudio, qui Graecae nationis decus & ornamentum tum erant. A Pompejo Gariliano summopere expetitus, qui Capuae tunc Canonicatu ornatus, legatoque Castri Comiti Hispaniarum Regis Philippi III. ad Pontificem erat a secretis. Francisco Salzillo etiam familiariter utebatur, in almo tunc sapientiae Collegio severiorum disciplinarum lectore: Paulo item Æmilio Sanctorio, Julii Card. nepote (cujus vitam ille Peregrinio describendam commisit, huic Operi postmodum inferendam) Salvatore Cuoci Ordinis Coelestinorum Generali Abbate; ac demum Francisco Card. Barberino doctorum virorum Maecenati dignissimo acceptissimus fuit, aliisque Eminentissimis Patribus, & clarissimis viris, qui in ejusdem Card. Barberini Bibliotheca Academiam frequentes conveniebant, a quibus summis laudibus celebrabatur Camilli scientia, ac praecipua Graecae linguae peritia, qua tanquam patrio idiomate facillime loquebatur. Igitur his, aliisque Academiis, quae in eruditorum quorundam domibus institutae erant, nullus fere sermo habebatur, nisi ad scientias pertinens, frequens aderat Peregrinius, plerasque ibi eruditae dissertationes recitabat, ingenjque sui praestantiam in variis disciplinis praeferebat; unamque ex tot a se descriptis lectionibus, typis Romae mandasse Holstenium anno 1618. vix XX. aetatis Camilli exacto, fatetur

Fabius Vecchionius Camilli familiaris, & amanuensis, ex quo aliqua ejus vitae monumenta posteris tradita prodire; Lectionem scil. in 54. Posteriorum Aristotelis particulam, (quod & Laurentius Crassus in ejus elogio confirmat) Quam tamen Lectionem nusquam haecenus invenire contigit, licet operam omnem curamque adhibuerim. Romae dum degeret Camillus, quotidie Barberinam, Vaticanam, aliasque percelebres Bibliothecas, & Musea perlustrabat, reconditaque ibi Manuscripta in pluteis adservata attente perlegebat. Qua de causa libido illi incessit maxima (quod a puero semper expetivit) patriae suae historiae adtexendae, quam jampridem parum felici omine descripsisse animadverterat Scipionem Sannellium Capuanum Jurisconsultum, qui suos autographos Capuae Annales indigestos doctis aliis civibus castigandos, perficiendosque reliquerat. Gaspari Attendulo viro doctissimo, Johannis Baptistae nepoti a Capuae decurionibus ea cura primum imposita fuit, qui demandatam sibi provinciam haud potuit conficere, imo ne aggressus quidem fuit; juvenem enim illum, qui summae expectationis erat, immatura mors abripuit; sicque Sannelliani Annales ita adulterati haecenus circumferuntur, ut omnino ignoremus, utrum iidem sint, qui a Scipione descripti fuere, an quos alii sponte, inconditeque suppleverint. Hac de causa ad patriae suae famam illustrandam, illius historiam pluribus distinctam voluminibus describendam suscepit Camillus. Primum igitur opuscula quaedam, quae Romae, Capuae, Beneventi, Salerni, Barii, Amalphi, Neapoli, in Cassinensi Coenobio, aliisque hujus Regni pluteis adservabantur, at pulvere conspersa, ac pene obsita, tineisque corrosa, quot poterat, collegit: ea item, quae in Neapolitano, Caveni, Aversano, aliisque Cassinensium Monasteriis, quae ad Longobardorum Principum, illiusque aevi historiam elucidandam conducere, comparavit, illaque eruditissimis suis dissertationibus, ac notis ornata praelo subdenda curavit; tomusque alter quem pollicitus fuerat, iam expeditus ad Langobardicae historiae complementum

tum fato quodam, ut infra patebit, igne absumtus fuit. Quot tum itinera suscipienda, quot labores perferendi, sumtusque Peregrinio faciendi pro amanuensium stipendiis solvendis, Tabulariorum custodibus, libris e longinquo vehendis, ceterisque necessariis sumtibus, quisque perpendat. Unum duntaxat heic in medium afferam, ex quo id facillime licet conjicere. In quadam ad praefatum Fabium Vecchionium epistola Kal. Martiis anni MDCXXXVI. data, plane fatetur Peregrinius, bis centum nummos aureos a se expensos pro Cavensi, Stabienſi, ac Salernitano itinere rursus confecto, aliosque xx. in multis Autographis ibidem, ac Neapoli post reditum exscriptis consumptos. Videsis quam in immensum impendia succreverint in tot aliis itineribus xxx. & amplius annorum spatium decursis, ut Romam, Bariumque bis, ter in Capuense Monasterium, quater Surrentum, Stabias, Amalphim, quinquies Beneventum, Calatiam, Alifasque, Casinum saepissime demigraret, nullis parcens laboribus, animique valetudini, vel quieti haud parumper indulgens. Tanta scilicet molis erat, ut Langobardorum, ac patriae suae historiam conderet Camillus.

At ad Peregrinii ingenio suo parva opuscula sermo redeat. Ut aptius, ac facilius Campanae Historiae molem digereret Camillus, Apparatum quendam consulto edidit, quo quatuor Libris, sive discursibus, uti ipse nuncupat, Italico sermone exaravit, Campaniaeque nostrae monumenta, Chorographiam, aliaque de ejus nomine, finibus, laudibus, urbium fundatoribus, agris, fluminibus, montibus, lacubus, consularibus, privatisque viis, denominationibus, bellis, desolatis urbibus, ceterisque ad cumulatissimam hujus Provinciae cognitionem necessario pertinentibus planissime explicavit, & ad satietatem usque perduxit: Opus profecto ab omnibus tam Italiam, quam ultra montes incolentibus sapientibus viris summopere expetitur, ac summis laudibus celebratum; quodque ob raritatem nunc usque desideratum, Deo auspice, novis additionibus, notisque auctum in lucem edendum curabimus,

bimus, ut literatorum tandem votis annueremus. *Apparatum* nempe *ad Campanam Historiam*, sive *Capuae Metropolis antiquitatum profectiones* cudendas curavit Peregrinius Alexandri filius Neapoli anno MDCLI. ejusque Liber sitim magis eruditorum accendere, quam extinguere visus est: *quo enim plus* ab hydrope (liceat de studiosis hoc uti vocabulo) *sunt potae, plus sitiuntur aquae.* Hinc amicorum turmae, quibus ipse variis in provinciis incolentibus familiarissime utebatur (utinam illorum tot familiares literae tribus tomis collectae, ut praecit. Vecchionius adfirmat, extarent haecenus! ex iis quidem tot Doctorum virorum paterent nomina) ad conficiendam Capuae Historiam perpetuo addebant stimulos, quam tribus ipse jam tomis pene absolverat; aliudque volumen *de Amphitheatro Campano libris III.* distinctum digessit, perraris aequae, ac illustribus antiquae eruditionis monumentis refertum (*). At nescio quo fato volumen hoc, aliaque item opuscula nobis erepta sunt, ut dolendum potius, quam laetandum, jugiterque oblacrymandum foret.

Campanae tamen Historiae, quae ab usque suae editionis initio communi latissime plausu excepta fuit, a nonnullis critica quaedam, ceteroqui levissima, impacta est. Inter hos (ceteris minoris famae viris praetermissis, quorum difficultates jam evanuerunt) fuit Bernardus de Christophoro disertissimus tunc Neapolitani Fori Jureconsultus; Romanae, Graecaeque Historiae peritissimus, ac numeris omnibus absolutus, qui Graecis literis satis instructus erat, quippe a Patre Neophyto Cyprio Basiliano Monacho Neapoli, & a Leone Allacio Romae praeceptoribus eas illum accepisse ferunt. Hic quidem Camillo Peregrinio multis annis antea familiarissime usus erat, sicque Campanae hujus Historiae occasione literariam illi litem movere coepit, ac tria illius capita acerrime nititur

(*) Uti & antiquum Campanae Ecclesiae Cathedralis Rituale notis doctissimis illustratum, de quo ipsemet Peregrinius verba facit in castigat. ad Lup. Protosp. nota 2. in fine.

tur impugnare; primum scilicet, in quo Peregrinius de *Alicae* imperscrutabili *confessione*, atque essentia pluribus verbis agit discursu III. §. VII. Alterum, in quo discursu IV. §. ult. de *Neapolitanorum cum Romanis foedere* disputat, munusque ab iis XL. paterarum aurearum vi sacrae societatis Romano Senatui post Trasymeni ab Duce Annibale factam caedem oblatarum, teste Livio lib. xxii. producit. Id aeque, ac navium quarundem tributum Romae debitum, non unius societatis, ac foederis notam, sed subjectionis potius argumentum aliquod fuisse contenderat Scriptor noster. Postremo de verborum Symmachi Epist. 27. ad Censorinum enodatione (sunt verba Camilli loc. cit.) in quibus de *Neapolitana Religione* quaedam innuit, ea quidem non ad Christianam Religionem pertinere censuit.

Bernardus igitur in Peregrinium clamitans, Dissertationem de *Alicae* Latino sermone descripsit, imperfectam tamen, lacunisque quibusdam posteris supplendam. Alterum, qua Camillum impugnat, cuius titulus est: *Del vario modo delle confederazioni degli antichi*. Postremam, qua Symmachi verba expenduntur, apologeticumque pro Neapolitanorum Catholica Religione eodem sermone composuit. Quae dissertationes apud Cl. virum Scipionem de Christophoro dudum mihi familiaritate conjunctissimum adservantur; easque in Avi sui memoriam insignem literariae Reip. bono, atque utilitati curis aliis literariis vacuus in lucem editurum ipse spondit.

His itaque difficultatibus Peregrinio ordine obvian- dum fuit, ut amico adversario faceret satis. At a quam haec monumenta expiscabimur, cum nil aliud ab ejus vitae brevioriis eruere licet, quam quod is jugiter adlaboraret ad elucubrandam Historiam, quam describendam susceperat, aut amicorum postulatis rescribendo, aut in criminationibus diluendis tempus tereret? Ea sane doctorum hominum est fortuna, ut qui magis Reipublicae commoda comparare student, eo criminationibus magis, & criticae subjacere cernantur. Ea enim opera, quae nul-

lius

lius momenti sunt, luce carere ea videmus, nec aberuditis quidem inquiruntur, nec illa vel altero duntaxat oculo conspiciuntur.

Tot, tantisque laboribus exantlatis, quos in itineribus conficiendis, climatum, locorumque variis sitibus discurrendis diu perpeffus fuit Camillus, domesticae etiam tum curae virum angebant, quippe parentes sibi carissimos, fratrem exoptatum, familiares complures, Petrum Lasenam praesertim, Cassianum a Puteo, Holstenium divino fato ereptos sensit. At vir sane Christiana pietate satis instructus constans, ac imperturbato animo calamitates pertulit, Deoque rerum omnium auctori animi sui molestiam acceptam referebat. Haec tandem studia, morborumque animi quibus, assidue conficiebatur, morborum vim, ac copiam Peregrinio peperere; caput scilicet continuis doloribus afficiebatur, ac vertigines patiebatur; stomachi imbecillitatem, ac nauseam experiebatur (quemlibet enim aut cibi, aut potus saporem abhorrebat) virum etiam lassitudinem, & in tanta malorum copia, renum quoque dolore laborans, ex urinae impedimento acerbis dolorum convulsionibus torquebatur. Inter haec gravia, quibus continuo afflictabatur tormentis, imperterritus Camillus Deo identidem gratias agebat, cuius in ore haec duntaxat verba resonabant, ac frequens usurpabat: *Benedictus Deus*. Hinc Jobi Librum ex sacra Scriptura saepe pervolutabat, Thomae a Kempis etiam, S. Augustini meditationibus, ac B. Henrici Susonis frequenti lectione-recreabatur. Ita semper de se humiliter, ac demisse sentiebat, ut se quocunque honore, ac munere indignum haberet. Eximia item in pauperes, egenosque liberalitate fuit; sicque bonorum, honorumque vilissimus aestimator, cunctos patrimonii sui redditus, oblatosque toties honores, ac dignitates parvipendit solitus adfirmare: *non satis bene cum sapientia divitias, honoresque congruere, quae mentem obfuscant, & animos extollunt*. Saepe juxta lectum, aut infirmus super illum, mente in Deum firma elevabatur; aut in Ecclesia, ubi quotidie

Sa-

Sacro aderat, ac festis diebus Divinis se Sacramentis muniebat, pluribusque Sacrificiis genibus fere semper flexis, maxima cum pietate auditis, quietis, ac solitariae vitae gratia domum repetebat. Parentibus suis vita functis, hereditariam etiam domum, patriumque larem deseruit Camillus, ac suis sumptibus aliam intra Capuae ipsius moenia in salubriore situ, & aëre positam, emit; quo liberos duntaxat, & authographa volumina, aliaque quae non decori, sed commodo tantum inservirent, transtulit, uno duntaxat famulo pene senescente contentus, ac famula, ut sibi in necessariis usibus ministrarent. Illuc non nisi doctos ac eruditos viros advocabat, a quibus se accepturum sperabat; neque, nisi perraro, hyemali temporibus, (quo Capuae fere semper degebat) domo egrediebatur, cum ceteris anni temporibus in sua villa in Casapullae Pago manere consueverit. Pagus hic tribus circiter mill. passib. e Capua distat, in plano, amoenoque loco situs; atque e radicibus Tiphatinorum collium parum abesse cernitur; quo ex loco amoenum uti theatrum villa haec prospectatur, atque exhilarat, cujus coelum adeo salubre, ac perpetuo temperatum dignoscitur, ut Peregrinius saepissime amicos suos invitaret, immo etiam congeret ibi apud se diversandum, quibus summopere eam villam commendabat. In hanc ipse suam dicamne villam, an potius Museum, veterum Lapidum (quosdam enim ex variis locis collegerat, quosdam vero in nostrae Provinciae urbibus, vicisque ac suburbiis repertos sua manu exscripserat, eosque eruditissimis animadversionibus explanarat ferali igne absumptos) statuarum, Idolorum, numismatum, tessellatorum, Etruscorumque vasorum monumenta omnia transferre curavit. Sed quam pessimo publico inde post mortem abierint haec omnia; argumento esse potest, quod vix etiamnum paucae priscorum temporum inscriptiones in hujus villae parietibus supersint; aliaque pessum ire coeperunt, iniquorum, indoctorumque non insolenti pervicacia, negligentia, vel avaritia; quippe ab heredibus locatis aedibus, inquilinorum nequi-

nequitia celebris Camilli Peregrinii nedum villa, quam insigne illud antiquarum rerum Museum omnino consumtum fuerit ac devastatum. At quid infandum renovare dolorem moror?

Quamvis vero, ut innui, morbo laboraret Camillus (totus enim studiis deditus tristi ingenio, ac severo semper erat, ac raro vel moderata animi relaxatione, aut ocio recreabatur) ne infirma quidem valetudine a librorum lectione omnino abhorrebat, atque amanuensium operam, quos semper praesto habebat, historiam, quam coeperat describendam, haud intermisit. Et quidem ex illorum grege praeaudatus Vecchionius pleraque ex Peregrini operibus licet incohata, ac minime absoluta nobis reliquit. Famosa tunc temporis Vesuviani montis ignivomi eruptio (tota nostra provincia percussa meru, & quae in summo discrimine versabatur) anno MDCXXXI. mense Decembri contigerat; quo tot praestantes, ac summo ingenio viri ad eam describendam summo studio contenderunt, ac philosophicis rationibus sua scripta exaggerarunt, Camillus quoque, arrepta occasione, ad scribendum animum adjecit: suasque *meditationes* addidit, & *physicis quibusdam thesibus*, & argumentis confirmavit. Opus profecto quod e Philosophis immortalitate dignis erutum, Jacobo Antonio, scilicet, Glorioso, Leonardo e Capua, Paulo Bottonio, aliisque clarissimis viris testantibus confecit Camillus anno MDCXL. quodque cum aliis Romae, Neapoli, Capuae recitatis Lectionibus typis dare promiserat; ex iis duas duntaxat *de Fossilibus unam*, *de Campaniae Ignibus* alteram nuncupatas dedit postmodum praecit. Vecchionius; aliarum vero nedum tituli supersunt. Nec exiguo in numero, ac parvi momenti fuisse Lectiones illae censendae sunt, cum permultas is Romae toto quinquennio, quo ibi primum moratus fuit, *descripserit*, quamplurimas etiam Neapoli in Academia *Investigantium* nuncupata, multoque plures Capuae suae domi primum, in Carmelitarum inde Conventu, quo civitatis illius clariores viri undique conveniebant, habitas; e quorum

rum numero aliqui solummodo hic nominantur, Pompejus videlicet Garilianus (a) Capuae Canonicus, Carolus ex illustri de Vineis familia, Alexander Sibilis, mox Episcopus Capritanus, Johannes Baptista Ventrilia, Episcopus postmodum Casertanus, M. Antonius Granata (b), Franciscus Antonius de (c) Thomasio, Johannes Antonius (d) Vecchius, Episcopus deinde Isclanus, Stephanus de Benedictis, Franciscus Antonius (*), & Alexander de Isa; omnes item Majoris Ecclesiae Canonici, Julius Caesar Imbrianus (e) senior, Paulus Bottonius eximius patriae suae Philosophus, Johannes Carolus (f) Morellius, RR. PP. D. Antonius Mancinus, & D. Julius Minutulus Ordinis Coelestinorum nuncupati Abbates: RR. PP. D. Germanus de Uva P. Benedicti optimi vatis nepos, & Benedictus Blancus Cassinenses: Fr. Albertus Strafolinus Carmelitarum Magister, Michaël (g) Monachus, ejusque nepotes Franciscus Antonius, & Silvester Ajossa, FF. Thomas de Laurentiis, Thomas Morellius, & Ignatius Vastanus Ordinis Praedicatorum Magistri: P. Johannes Petrus Paschalis, & Franciscus de Natali Societ. Jesu, omnes patriae suae decus & ornamentum; alique quamplurimi tam Capuae, quam vicinarum civitatum praestantes ingenio viri, qui quovis mense statis diebus Capuam conveniebant, ibique in praefato PP. Carmelitarum Conventu aliqua primum Dissertatio, inde ad poësin spectans aut vernacula, aut Latina, vel Graeca lingua, ut libebat, recitabatur, quo Campani adolescentes instrue-

(a) Ejus opera publicae luci donata scientiam Gariliani ostendunt.

(b) Canonicus Capuanus, vir doctrinâ, ac prudentiâ praestantissimus.

(c) Multa edidit, aliaque M. SS. reliquit.

(d) Qui Sacrae Scripturae Commentaria quaedam typis dedit.

(e) Optimus sui temporis Jureconsultus. Varia ejus opera exstant.

(f) In Latina poësi valde notus.

(g) Sanctuarii Capuani aliorumque opusculorum descriptor.

(*) Comaediarum scriptor sub nomine Octavii ejus nepotis editarum.

struerentur, & facilius ad emulationem provocarentur.

Hanc quidem Academiam *Raptorum* nomine a Camillo seniore patruo suo primum institutam, postque illius mortem pene extinctam Peregrinius noster sub persona *Impediti* nuncupatus rursus instauravit, ejusque, veluti parens, auctor habebatur. Cujus fama, nomenque cum jam pene totum per terrarum orbem diffusum esset, in dies literati, clarissimique viri nedum e Regno Neapolitano, sed etiam ex tota Italia, & longinquis ultra montes regionibus ad illum invisendum, audiendumque Capuam conveniebant. Omnes item, quibus Româ, aliisque locis Neapolim iter faciendum erat, statim ac Capuam adventarent, Camilli fama permoti ipsum adibant consalutatum, & cum eo colloqui summopere exoptabant. Ipse perhumaniter omnes excipiebat, erudita aliqua rerum antiquarum narratione solabatur, Musei sui thesauros illis recludebat, de rebus quae tum ab eo pertractabantur, faciebat certiores, suorumque absentium familiarium illis, literas libentissime perlegebat. A plerisque fama tantum, aut per literas notus, ipsorum scripta, elucubrationes, edita volumina ad se missa variis e regionibus accipiebat, ac libri fere omnes, qui tunc temporis cudebantur, aut dono accepti, aut suis sumptibus comparati, in sua percelebri Bibliotheca adservabantur. Ad illum undique epistolae mittebantur a clarissimis viris, ut de locis difficillimis eum consulerent, quippe veterum diplomatum, Manuscriptorum, aliorumque venerandae antiquitatis monumentorum callentissimum noverant. Haec omnia titulo *Consultationum eruditarum* in unum volumen digesta acerbo fato ignis quoque absumsit. Pluries a Campanis Decurionibus invitatus, ut in publicis vel festorum dierum dedicationibus, vel supremorum Principum parentalibus aut Poëana caneret, aut naenias excitaret, libenter illorum votis obsequabatur, & versibus Latinis (poësim enim Latinam potius, quam Italiam excolebat Peregrinius) *eruditae eripipolis*, sive inscriptiones, epigrammata, idque genus alia elegantissime describebat. In obitu vero Philippi III. Hispaniarum

Regis nunquam nec precibus adduci potuit ut *orationem* haberet; quam autem suo alumno Petro Melchiori Capuano, in majori Capuae Basilica, summo omnium plausu, & admiratione recitandam voluit; Camillus quippe Moralis Philosophiae praeceptis uberrime informatus, quibus non tam mentem, quam animum quoque instruxerat, sicuti beneficia in omnes liberalissime distribuebat, ita suimet largitoris manum libenter abscondebat, sicque a laudibus & plausu hominum ita abhorrebat, ut saepissime a se elaboratum opus quod in Academiis, ceterisque congressibus, suis alumniis, ac familiaribus recitandum foret, tanquam ab illis excogitatum, compositumque crederetur.

Quo ad Peregrinii sobrietatem, ac prudentiam attinet, paucis nunc expediam. Victus illi non tam parvus ac levis, quam vilis fuit; *ciborum enim copia* (ut ipse aiebat) *animus obtundi saepe solet, & mentis acies hebescit, & brutorum more homines ad delectationem impelluntur, & illorum similitudinem induunt. Sapientis vero viri est, ciborum parsimonia delectari, ne mens stomachi saturitate obfuscata, & pene obruta a studiis excolendis abhorreat, & virtutis saporem fastidiat*; quo enim ciborum ingluvies redundat magis, eo ingenii acumen perstringitur, & quasi quodam pondere mens oppressa nec in altum extolli, nec in rerum contemplatione exspatiari unquam potest. Semel in dies, hora circiter meridianâ, se reficiebat Camillus, mox antequam somnus lassis membris obreperet, libelli alicujus fabellas, ac facetias interim animo, ac oculis excurrerebat; ac tum denique brevissimum quieti tempus insumebat. Noctes pene insomnes aestivo tempore ducebat, quippe tum ob aestus vehementiam in suburbanis suis agris morabatur, ut caloris molestiâ levaretur, ceteris anni temporibus ad sex circiter horas dormiebat, summoque mane, ut studio vacaret, evigilabat. Licet ex medicorum consilio aliquando ei ad animi remissionem deambulandum foret, ne in novos morbos incideret, amicorum numero stipatus suburbana loca excurrerebat, vel ad Villam

lam usque Casapullanam gradiebatur. Nec corporis duntaxat relaxatio haec erat, quin & animi quoque, cum sociantes familiares eum saepe rogarent, ut de eruditissertationibus loqueretur; quod profecto praestabat Camillus, cujusdam priscae inscriptionis vel in aliquo lapide exculptae, vel numismate, explicandae occasione arrepta; quodque multoties amicorum potius erat Academia quam Camilli relaxatio, ac levamen.

At gravior morbi vis Camillum a studiis tandem omnino avocavit; anno, nanque MDCLV. Septembri mense acuta febris percussus, extremo quasi morbo laboravit; ac licet autumno vis morbi remittere videretur, vehementius deinde brumali tempore augeri coepit, ut tabem minaretur, aut hydropem. Ineunte autem vere sequentis anni MDCLVI. cum aliquantum ex eo valeret morbo, ut firmior esset, in suam villam se deportavit. Illic dum degeret Camillus, & a studiis vacaret, audita contagione, quae Neapoli grassabatur, exitiali illo morbo exterritus, rebus omnibus tum ad victum, tum ad luem arcendam necessariis, comparatis, ad suburbanam domum aditum custodiendum duobus viris curâ demandatâ, ipse cum amicis Sacerdotibus Fabio Vecchionio, & Julio Antonio de Sorbis duntaxat altiora domus cubacula incoluit. Ibi librorum lectioni, sacris precibus recitandis ad septem circiter menses operam consumpsit; & cum vix gravi, diuturnoque morbo fuisset ereptus, voluntarium carcerem, licet ad tuendam salutem opportunum, pertulit. Hic animi sui tristitiâ vehementer exagitari coepit, atrabile, ac *μελαγχολία* conciri Camillus; vis enim morbi, quo afflictabatur, adeo illum accenderat, ac inflammarat, ut furentis in morem aliquando clamaret, & leonis rugitus imitari videretur. Tam gravi morbo tandem divino auxilio erutus nihil magis delectabatur, etiam cum glacialis hyems rigeret, quam apertioribus agris, altioribusque Tiphatinis collibus, quos saepissime ad arcendam molestiam animi sui, summo corporis labore petebat amicorum frequentia stipatus. Cum vero omnino convalescere desperaret (in dies enim morbi

bi vis illum angebat, nec nisi summo labore, ac animi molestia studiis, quod summopere expetebat, ipse vacabat) ac extremum sibi mortis agonem adesse putaret, ad animae salutem totus incumbere coepit; quippe frequentes malorum incurfus, renum dolores, urinae impedimentum, immoderati sanguinis fluxus, humorumque affluentia, & altercatio Camillum ita angebant, ut difficilis respiratio suboriretur, supra modum alvus extumesceret, & crebris opprimeretur malis, quae mortem vicinam praesagire viderentur.

In majus ac periculosius vitae discrimen adductus Peregrinius fuit prid. Idus Martias. (ex quadam animi sui affectione ortum malum, auctumque) Tunc enim morbus, quo laborare consueverat, ita furere coepit, ut ad exonerandam urinam, ostio penitus occluso, summo dolore afficeretur, donec ad postridie Idus mensis ejusdem praetotio cruor sanie permixtus manaret, quo exulcerationem aliquam vel in vesica, vel in urinalibus venis factam medici opinabantur. Quo factum est, ut pessimo totius literariae Reip. damno contigerit, ut Camilli Peregrinii opera, epistolae cl. virorum, patriae suae vetera monumenta, quae in Tabulariis adservabantur, diplomata, inedita suorum amicorum analecta, totque graphicae templerum, imaginum, aedificiorum, urbium, arcuum, ceptarumque antiquarum rerum sua manu descriptae paginae deperditae fuerint, ac omnino consumtae. Ipse enim sicuti suorum Codicum cautissimus fuerat custos, ita de instante sibi morte admonitus, ac veritus, ne ab aliis raperentur, & in suo labore proficerent (nimia quippe aviditate quosdam iis inhiare intellexerat) quamvis a suo Sacerdote commoneretur (publico quidem bono consulerebat) ut sua scripta penes Capuani Antistitis Tabularium, vel Monialium aliquod Coenobium, vel tandem in Soc. Jesu Patrum Collegium signo suo munita deponeret, quousque e suis nepotibus quisquam ea praelo subdere curaret, nihilominus cuidam ancillae suae jam senescenti, cui nomen Lucretia Spina (quae adhuc nos pungit, atque perpetuo pun-

punctura illius extabit memoria) secreto indixerat, ut postquam de vita actum esse e medicis edidicisset (verbis P. Johannis Petri Paschalis in ejus elogio utor) quae apud se essent, cui ante tradiderat, exarata volumina, flammis traderet. Illico igitur mulier ea nocte, qua fato cessurum medici edixerant, clam excitato fornacis incendio, quo de more ad familiae sustentacula singulis hebdomadis utebatur, infando parricidio flammis tradidit digna immortalis luce. Servabantur inter haec quindecim digesta per capita, tribus tamen libris exarata, de Campano Amphitheatro percrudita Tractatio; Opus plene perfectum, cujus initio ejusdem topographia (autographus periculo ereptus apud heredes, nunc penes me est, sicuti & quaedam aliae chartulae in illa, in qua adservabantur capsula, inventae) pleraeque ad illud spectantes descriptiones.

Tria de Capuae Historia volumina, hoc est, Apparatus ad eam, seu de Campaniae discursibus germana, ac Langobardicae Historiae adfinia. Primum, ab ejus Fundatione usque ad ejus ab Romanis defectionem, secundi belli Punici tempore, quo Capua simplici Praefectura regebatur. Secundum, usque ad Magni Constantini aetatem protendebatur. Tertium, usque ad Nortmannorum Principum, sive Regum extinctionem. Opus pene absolutum, ut Vecchionius fatetur, illudque sua ad usque tempora persequi cogitabat, quarto iis adjuncto volumine, nisi immatura mors Camillum absorbuisset.

De omnibus adhuc excerptis insculptis Lapidibus perillustris enucleatio, simulacrorum, aliorumque in iisdem signorum, sive instrumentorum, notarum, aut iconum graphica exscriptio, eruditae amplissimae enotationes.

Dissertationum, sive Lectionum variarum peculiaris Liber, qui quadraginta, & amplius ex iis continebat.

De Vesuviana Historia, illiusque montis perpetuo incendio, atque eruptionibus Liber.

Eruditarum Consultationum amicis a Camillo Peregrinio missarum volumen, quo illorum mutuae Epistolae ad Camillum sua manu scriptae, & ipsius Camilli ad illo.

illorum quaesita rescripta exempla continebantur.

Pleraque item *Miscellanea*, locorum, seu priscorum Monasteriorum historiæ, Chronica, Ritualia (quorum illud Capuæ adservatum præcipue a Camillo notis doctissimis illustratum, ut ipsemet fatetur in hac Langobardorum Principum Historia, ut sup.) Necrologia, Diplomata, ac veterum chartarum collectiones recondebantur, ex quibus pauca admodum præcitato incendio superfuerunt, quaedam alia apud familiarem suam amanuensem Fabium Vecchionium servabantur, quæ in hac Langobardorum Principum historia edenda curavimus.

Aliud novum Camilli opus nobis ostendit Laurentius Crassus sup. laudatus, Tractatum scilicet de Regulis in titulis Poëmatum, Insignium, Academicorum, præcipue Apologeticum in quosdam, qui suæ Capuanæ Academiae Insignia impugnaverant, quod etiam deperditum. Errat autem Scriptor hic, cum inter opera Junioris Camilli ea recenset, quæ Senior Camillus vates pro se in Horatium Ariostum scripsit pro Torquati Tassi Poëmate, quod adhuc servatur, aliæque ejusdem Camilli Senioris manuscripta opera, quæ lucem tandiu expectant.

Commissio itaque in Peregrinii opera nefando facinore ab incendiaria illa muliercula Ephesini Templi incendium aemulata, ut celebre sibi nomen, licet invita, compararit, paululum convaluit Camillus, sicque rogo superfuit, suumque super cinerem frustra lacrymas fudit. Mistæ gemitibus suspiria identidem exaudiebantur. *Me miseram!* inquit: *studiorum meorum labores, vigiliae, sumtus quo tandem abire? cuncta heu inconsulto perdidit!* oculosque ad coelum attollens, subdebat: *superbiam meam, Domine, merito confregisti: sit nomen tuum benedictum in perpetuum.*

Tandem a morbo aliquantum convalescere coepit, atque vi. Kal. Majas ann. MDCLXIII. ob coeli salubritatem Capuam Neapolim profectus est. Ibi morbi vis aliquantisper remisit, sed cum non omnino valeret, postridie Non. Junias, eodem anno currente, Capuam rediit. Quotem,

tempore cum iisdem vesicae doloribus vehementissime excrucietur, ut pristinae valetudini se reddendum omnino desperaret, ex amicissimi sui Leonardi e Capua medici; aliorumque consilio, pharmacum quoddam recens inventum adhibuit, cujus frigiditate vehementes doloris ictus omnino fraenandos, aut saltem ab illa gravi molestia levandos sperabat. At medicina in perniciem, majusque damnum convertit. Usu enim pharmaci illius, ob nimiam ejus frigiditatem, præter modum alvus exonerari coepit; quod cum parum suæ valetudini conducere medici cognoscerent, prorsus insanabilem morbum pronuntiarunt. Quod Camilli constantiam haudquaquam inflexit, sed aequo animo divinæ voluntati acquiescendo laetus extremum agonem expectabat. Domesticis igitur, amicisque omnibus vale dicto, eorum precibus se commendavit. Tum, quæ ad hereditatem, legata, sepulturam pertinebant, rite institutis, Ecclesiae Sacramentis maxima pietate munitus, Christi Domini in cruce fixi imaginem amplexus, oculisque in eum intentis, ac divino illo oraculo sæpius repetito: *Justus es Domine, & rectum judicium tuum*; sensibus mox destitutus, ut qui dulci somno correptus, hora circiter vigesima, die Veneris v. Idus Novembres ejusdem anni animam efflavit Camillus. Vir plane summa dignus laude, numerisque omnibus absolutus, omnibus carus, ac summo opere exoptatus, Reip. literariae adprime notus, magnoque in honore habitus. A summis viris, sacrisque Praefatis, (præcipue ab Urbano VIII. Papa, qui *Virum dignissimum* illum adpellavit in sua in forma Brevis, Epistola Camillo data, ut quæ pretiosa quaedam gemma adservabatur, eaque etiam, ut Vecchionius testatur, ferali incendio consumpta) a Purpuratis Principibus, aliisque Italiae Dynastis expetitus, ut variis Academiis adscriptus votis omnium, atque expectationi maximopere responderit. Hinc cl. virorum elogiis cumulat, atque excultus, quibus recensendis non parum negotii esset, nec labor exiguus. At ad Peregrinii naenias redeamus.

Datis interim suorum, civiumque dolori induciis; ejus

ejusque corpore in gentilitio facello in Ecclesia Fratrum Minorum Conventualium digno tumulato sepulcro, sequentem in eo inscriptionem Campani Decuriones aere publico ponendam curarunt, quam idem Camillus paulo ante obiturus composuerat. Sepulcralem hunc titulum Sacerdoti suo, quem in suis confessionibus adhibebat Camillus, post ejus mortem famula, quae cuncta alia dederat flammis, tradidit, fato, nescio quo, fato quidem, ut Palladium incendio ereptum.

CAMILLVS PEREGRINIVS ALEX. FIL.

CAMPANVS

HEIC SITVS EST

MENTE DEVM PATRIAM STILO

OFFICIIS AMICOS

PVRE DISNE SANCTE COLUIT

VIXIT ANNIS LXV.

CONTENTVS VIXISSE

OBIIT ANNO DOMINI MDCLXIII.

HAVD MOLESTO SIBI FATO

HOSPFS HAEC SATIS A SAXO. ABI.

Quam tamen a P. Johanne Petro Paschali Soc. Jesu Campano ejus amico, & suo a confessionibus Sacerdote Sexviris de Urbis regimine traditum, iidem in hanc formam redactum Civi benemerito insequenti anno posuere.

CAMILLO PEREGRINIO

ALEX. FIL. CAMPANO

QVI

MENTE DEVM PATRIAM STILO

OFFICIIS AMICOS

PVRE DISNE SANCTE

CO.

COLVIT

VIX. ANNOS LXV.

CONTENTVS VIXISSE

OBIIT AN. DOM. MDCLXIII.

HAVD MOLESTO SIBI FATO

PATRIA

HANC MOLEM GRATI ANIMI MONUM.

AERE PVBLICO POSVIT.

„Peregrinio nostro, sicuti in ejus elogiis idem Paschalis, & Vecchionius tradunt, expansae fronti innuta suberat facies, colorque subniger, vultusque severitatem potius, quam amoenitatem praeferebat. Proceritate mediocri, obeso tamen corpore, dorsoque non tam oppleto, quam paulisper inflexo: praegrandibus oculis, ob luminum tamen imbecilitatem, studiorumque assiduitatem jugiter usus perspicillo: gracili voce, sed facilis, nec sine argutiis aliquando, ac facete ad levandas amicorum curas, in differendo, tum maxime, cum ad solatium deambulandum esset, versabatur. Tumidos ingenio, ac inutili gloria inflatos homines, nihilominus, quam adulatorum pestiferos ructus (sic illorum laudes adpellandas putabat Camillus) parasitorum, & mimorum quorundam vel inspidos, vel illicitos sales maledictorum loco habendos, ac probro omnino censebat; nec unquam cum ipsis, honesto licet loco natis, vel honore aliquo insignibus conversabatur; eosque duntaxat excolebat, qui morum sanctitate, facilitate, humanitate praeirent, excellerentque. Interdum iccirco visendis comoediis in Capuae publico theatro agendis intererat, quas ab illius civitatis viris Isa, Stellato, Valentino, Boventio praeclaris viris descriptas cognoscebat. In iis mores hominum pravi arguebantur, neque inverecundum aliquod, vel inhonestum, quod virtuti contrarium esset, offendeatur. Non enim (adfirmabat Camillus) honesto viro dignum esset, a studiis, ceterisque licitis curis, ac negotiis ani-

num avocare, ac ne tantisper quidem illicitis oblectationibus ac solatiis animum recreare.

Sunt qui Peregrinium expostulant, quod aspero stilo ac injucundo loquatur, & minutias quasdam expendendo paedagogum agere videatur. Verum pro ejus defensione satis sint, quae de illius exacta, ac elaborata critice, scriptorum aliquot vel rerum inconditarum correptione, vel interpretatione verborum, vel germani illorum textus versione, cognitione, instauratione, admirabilique tot veterum monumentorum inventione, ac collectione alij dixerunt, qui uni Camillo Historiae Barbarae, seu medii aevi notitiam adscribendam fatentur. Is quippe omnium primus tot Tabularia peruestigavit, adyta magis abscondita, ac impervia latibula penetravit, e quibus illa eruta fuere, quae prius ignota, nunc primum reperta, & quae tot annorum intervallo nedum veluti terrae inclusos thesauros, quam tinea erosa, carieque consumpta, in lucem eduxerit, illaque in meliorem formam, publico literariae Reip. bono, redegerit, ac in libertatem vindicarit. Stilo igitur parcendum est, si quae a nostro Scriptore narrantur, nonnihil in iis barbariei irrepsit, cum tanto bono fruamur, uberrimoque fructu delectemur. Nec profecto ad praeteriti seculi non dicam usum, sed corruptelam, suaeque Historiae proprietatem (an potius immensam dicam, ac tenebris omnino offusam silvam?) Peregrinii stilus indecorus, aut insolens videtur profecto, qui nares quasdam nimium emunctas fortasse offendet. Nihil ibi obscurum, sed repetitum; nihil abstrusum, sed phrasi quadam duriuscula expressum: nihil dissonum, aut falso relatum, immo germanae suae lectioni redditum. Nihil denique, quod is inscitiae, negligentiae, nequitiae, convicii, quominus pravi animi expostulari possit. At de Camilli Peregrinii scriptoris eximii vita satis haecenus. Cl. Virorum elogia in Peregrinium congesta alibi (a) ad sui nominis, familiae, Patriaeque decus, expendenda duxi.

PERE-

(a) In opere scil. Virorum Illustrium Veteris, novaeque Capuae, si Deo favente, tempus vacabit.

PEREGRINORUM STEMMA.

Johannes Andreas de Peregrinis Petri Nicolai fil. Bonon. Patric. Ferdinandi Reg. Neap. Milit. Dux.

Petrus Aloysius filius.

Petrus Nicolaus Capuae Decan. & Joh. Andreas fil.

Pyrrhus, Pompejus Decan. & Camillus Primic. Capuae.

Alexander, Aloysius, Franciscus, & Marius.

Camillus Junior, & Pompejus Alex. filii.

Decius, Joh: Andreas, Alexander Decan. Cap. & Joh: Baptista.

Pompejus, & Petrus Nicolaus Joh. Baptistae filius.

Gaspar Pompeji fil. qui adhuc vivit cum filiis permultis.

Elenchus eorum; quae in hoc 1. Tomo continentur.

Vita Camilli Peregrinii.

Praefatio F. M. Pratilli.

Ad Pauli Diaconi Excerpta Prolusio ejusdem.

Excerpta Pauli Diaconi cum Notis Horatii Blanci, & ejusdem Pratilli.

Fax ad Erchempertum Cam. Peregrinii.

Historia Erchemperti cum Notis Fr. M. Pratilli.

Historia Ignoti Cassinensis cum Notis ejusdem.

De Monasterio Theanensi Dissertatio ejusdem.

FRANCISCI MARIAE PRATILLI

PRAEFATIO.

CAmilli Peregrinii Junioris Historiam multis abhinc annis cum legerem, dolebam sane neminem fuisse, qui ejus opera, quae extant, recudenda curaret, eaque animadversionibus, novisque additionibus augeret, quo hujus Auctoris dignitati, ac nostrae Langobardicae historiae, quae mutila admodum, & diminuta ab eo descripta fuit, perspicuitati satis consultum foret. Animum tandem recreavi, ut primum nunciatum fuit, clarissimorum Palatinorum quorundam Mediolanensium ac sociorum opera, auctore ac duce Ludovico Antonio Muratorio Mutinensis bibliothecae praefecto, viro omnigena eruditione referto, Italarum rerum Scriptores omnes, & M. SS. Codicum variis ex bibliothecarum tabulariis volumina evoluta in unum colligenda, pluresque in tomos digerenda, ac distribuenda. Quocirca Peregrinii saltem opus, quod ad Langobardorum pertinet historiam, absolutum cudendum sperabam; quod nec Grotius olim, neque Burmannus, aut quispiam alius ultra montes clarissimus vir haecenus fecerat. At praeter expectationem accidit, quodque laetitiae argumentum fore sperabam, id in causa fuit, ut omnino animo angerer. Vix enim tomo II. in lucem edito, ac anno MDCCXXIII. pervulgato, quo Historia Principum Langobardorum a Peregrinio nostro condita continetur, illum avidus evolvi, in quo nedum suppletam illam, auctamque, sed ne integram quidem, absolutamque observare licuit; siquidem primam tantummodo partem in eum digesserat Muratorius, alteram sequentibus tomis collocandam pollicitus. Interim maxima animi mei molestia biennii pene spatio excursu, in lucem tandem tomus V. prodiit, qui reliquum Peregrinii opus cunctum complectitur. Illud vero nec aliqua ex parte auctum (praeter notas textui Falconii Beneventani, Ignoti Barenfis, aliorumque Scriptorum adjun-

adjunctas) nec animadversione aliqua notatum cernitur? Immo tanquam irreligiosum fortasse ratus, Salernitani Anonymi textum interruptum literariae Reip. tradit Auctor ipse, ab eoque partes VII. scindit, quas Peregrinius suis adnotationibus illustrarat. Huic tamen vulnere, aut saltem probro nova hac mea editione medendum curavi, integrum Salernitani textum recudens, notisque tum Peregrinii, ipsiusque Muratorii, tum meis quibusdam utilibus animadversionibus auctum cumulatamque, ut uno intuitu Lectoribus integra hujus Anonymi Historia repraesentetur.

Quod igitur a Burmanno, vel Muratorio summo opere expectabatur, continuandam scilicet ab iis Peregrinii Langobardorum Principum historiam; (& quidem jam adpromiserat Burmannus) id ardenti studio mihi conficiendum fore sperabam. Quocirca enixo labore multorum Tabulariorum, Bibliothecarum M. SS. volumina, ac codices non destiti diligenter pervestigare, amicorum consilium, ac praesidium demisse expetere. At ad tantum opus imparem me tandem agnovi, ac desiderium vehementer frustrata est, quare ad alia oculos, animumque converti. Quod quidem antea illustres viri etiam tentarant Fabius Vecchionius Peregrinii socius, fidusque amanuensis, ac Silvester Ajossa Michaëlis Monachi V. Cl. nepos Capuani Presbyteri: necnon RR. PP. Soc. Jesu Johannes Petrus Paschalis, qui plura e Peregrinio hauserat, nec plagiarium nota excusandus iis in opusculis, quae typis post Peregrinii obitum incomte nimis donavit; Jacobus Natalis, & Prosper Cappella, qui varia quidem congerere conati sunt ex iis, quae a Camillo ipso, dum degeret, acceperant. At cum ii, quos habebant haud sibi bene congruentes detritos lapides, aliaque ad hanc rem necessaria omnino deessent, illaboratum opus reliquerunt; lapidesque illi vel dispersi, vel omnino protriti sunt, ut difficili negotio res conficienda prorsus videatur.

Peregrinii interea Langobardica historia vel in Burmanni, vel Muratorii collectione studiosae juventuti legendam

genda erat, quod admodum difficile illi videbatur, cum prae librorum mole, ac numero ingens sumtus ad illos emendos necessarius foret, nec facile illi commodari solent, aut e publicis bibliothecis exportantur, nec ad eas, nisi statis horis, adiri possit. Eo itaque ducta res erat, ut jam a quibusdam nostrae urbis eruditis, doctisque adolescentibus Camilli Peregrinii editio utcumque curaretur; adnotationibus licet, aut auctariis spoliata. Hoc enim pacto literariae Reip. satis consultum putabant, ne tanti viri addiscenda historia omnino privarentur. Quod quidem mihi summo opere displicebat, illius scilicet historiam mutilam etiam, diminutamque cudendam; statimque animum adjeci, ut quoquo modo illa ornata rursus in lucem prodiret, sicque ejus vitae acta, deperditorum operum saltem titulos, monumenta, aliaque erudita opuscula in medium afferre cogitabam. Verum, quod optabam duntaxat, nedum operi manum admoveere coepi, sed ne tentandum quidem audebam. Amicorum tandem blandimentis, consiliisque allectus, illorum optatis, jussisque acquievi, licet ad hanc difficillimam spartam ornandam haud satis essem, & ad tantum onus sustinendum imparem prorsus agnoscerem. Demandatam provinciam suscipiendam exorsus eo animo eram, ut magnopere vererer, ne, quod decori tanti Scriptoris esse debebat, probri loco, ignominiaeque mihi cederet.

Primum igitur Scriptores in collecta Peregrinii historia recensitos, Capitularia, aliaque ab eo edita opuscula accurate expendi, iisque adnotationes, quae in prisca editione desiderantur, adjunxi (sicuti Peregrinius ipse fecerat in legendis Historicis a P. Antonio Caracciolo olim Neapoli excusis) quibus & obscura illustrarentur, ac dubia ad trutinam revocarentur; quaeque vel probanda, vel improbanda forent. Tum quas ille adpromiserat Dissertationes, Chronicos Canones, aliaque, quae ex Tabulariorum sedibus opuscula invenire potui, in medium adferam. Haec utique primo animum subierat sententia, ut adnotationes scilicet allatis a Peregrinio Opusculis adtexerem;

rem; Dissertationesque, ac Chronicos Canones, quos ipse pollicitus erat, supplerem; his enim additionibus Langobardica ejus historia licet haud integra, cumlata magis saltem prodire videretur. Verum cum plurimis abhinc annis capsulas quasdam Fabii Vecchionii, & Francisci Antonii Thomassii (qui plures M. SS. analectorum codices reliquerunt) heredum consensu, ac voluntate pervolutassem, aliqua in iis scitu digna eorumdemmet manu descripta monumenta comperi: ac praecipue apud Johannem Baptistam Vecchionium Fabii pronepotem inter M. SS. Codicum plura volumina, Cinglense, sive Aliphanum Gregorii Mon. Cassin. breve Chronicon inveni a Peregrinio nostro e suo autographo tunc apud Antonium Cajetanum de Aragonia Aliphiae Comitem, ac Laurentianae Ducem adservato, exscriptum anno Aer. Chr. MDCLIV. (quod profecto deperditum existimo; nullibi enim autographum illud invenire potui) & apud Stephanum Ajossa Michaëlis Monachi heredem, multa quae ipse congefferat diplomata, ac vetustissimum Monasterii S. Benedicti Capuae Cassinensium Necrologium; necnon S. Johannis sacrarum Virginum ejusdem urbis Historiolam, quibus quidem *trois siècles* varia ad nostrae Italiae historiam spectantia obscura quaeque illustrantur, eaque praesertim, quae ad Capuanorum Principum vel nativitatem, vel emortualem diem attinent. Haec itaque novae huic Peregrinii editioni adjicienda merito censui; Chronicon demum quoque Saraceno-Calabrum a viro cl. Johanne Bernardino Tafurio Neritonensi patricio inventum; quo quidem Regni nostri provincias Saracenorum toties excursionibus devastatas planius explicat, Calabriaeque, seu Brutiorum urbes clarius distinguit.

Et quoniam de aliquibus Capuae Comitibus nec a Johanne Abbate in sua Campanorum Comitum historiola, nec a Peregrinio postmodum aliquid omnino memoratum fuerat, eidem Johannis Abbatis opusculo de prioribus Capuae Comitibus Dissertationem praefigendam censui, qua multa quidem inedita illorum temporum monumenta pro-

feren-

ferentur; ad eruditorum commodum, ac utilitatem. Innumeros etiam e Campanorum Principum sanguine Comites ortos in toto Capuae Principatu, ac de Beneventi, Salernique Dynastis pro virili exponere satagam. Quo profecto palam fiet, quasdam familias jamdudum extinctas e Langobardorum nostrorum gente proculdubio manasse, ut quorundam Scriptorum opinionem omnino refellamus, qui ad aucupandam aliorum gratiam, quod ad hanc rem attinet, vana quamplurima, ac inepta retulere. Nec absie esse putetur, & huic historiae minime consentaneum, cum ad eam illustrandam summopere conducatur; hoc enim pacto Langobardorum reliquias cognoscemus, vetustisque ab illis ortis familiis decus ac dignitas proculdubio accrescet.

At ut instituti mei ratio in nova hac Camilli Peregrinii editione facilius intelligatur, hunc ordinem servandum putavi. Huic historiae ipsius Peregrinii vitam primum praefixi, quam magno quidem labore, ac studio e variis M. SS. epistolarumque monumentis, seniorumque nostrorum traditione erutam concinnavi. Ante Erchempertum, (e cujus historia initium cepit Camillus) excerpta aliqua e Pauli Diaconi libris VI. de Langob. Historia recudere curavi: quippe cum saepissime in rebus nostris, Ducatus praecipue Beneventani institutione, eorumque Ducum serie, sive successione, aliisque Warnefridus citandus foret, ejus textum cum notis Horatii Blanci, meisque aliquot animadversionibus illustrandum censui, ut quisque prae oculis testem haberet, & textum. Accedit etiam quod cum ante Erchemperti aetatem scripserit Warnefridus, illoque usus etiam fuerit Ostiensis, dignum operae pretium fore existimavi, ab initio Langobardorum in Italiam adventus res gestas continenter explicare. Qua etiam de causa in Praefatione ad Paul. Diac. de Ducatu Spoleti obiter pertractandum censui: quandoquidem & unus is erat e tribus illustrioribus Langobardorum Ducatibus, & cui pars aliqua Neap. Regni olim adtributa, eodemque in Ducatu x. Christi saeculo Capuae Principes dominati. Quare eorum Du-

f cum

cum seriem ab institutionis initio ad xi. usque seculum suo ordine distributam exhibebo.

Subsequitur Erchempertus, quem notis etiam necessariis ditare oportuit ad Historiam, rerumque ordinem elucidandum: quod & in Historiola etiam Ignoti Cassinensis, aliisque opusculis factum animadvertitur: permulta enim in suis narrationibus obscura, confusa, mutilave erant, quae illustratione omnino indigebant.

Hos tomo altero sequitur Anonymus Salernitanus, quem integrum, variisque lectionibus, notationibusque auctum dabimus; quod neque Peregrinius, partibus ab eo tantummodo vii. selectis, iisque notis illustratis, ediderat; neque item Muratorius, qui ab iisdem Peregrinii partibus se junctum recudit erroribus quamplurimis refertum, secundum exemplum ipsi a P. Eustachio Caracciolo V. Cl. missum; cui tamen Scriptori notas quasdam Muratorius idem addidit, ipseque alias adjeci opportunioribus locis: Dissertationemque de Constantiniana Capuae Basilica, & S. Stephani Veteri Episcopali Sede, quas Ecclesias confundere Salernitanus Anon. atque Erchempertus visi sunt. Permultis, quibus Anonymus hic fabellis scatet, expensis atque rejectis, quae majorem Erchemperto, aliisque lucem praeserferrent, accurate adverti; quo factum est, ut illius seculi monumenta plenius haberentur, Langobardorumque gesta suo quaque ordine disposita prorsus dignoscerentur.

Capuae tum Comitum Historia succedit, cui aliquae item meae notatiunculae subduntur, Beneventanorum praecipue Apologeticon de Ludovici Imperatoris captura, quos ab omnibus fere illius aevi Scriptoribus injuste huius criminis expostulatos vindicare conatus sum. Quod iis pergratum fore, puto, quippe qui in hac re Peregrinio nostro lubenter adhaeserim, meique in eos grati animi benevolentiam ostenderim: ut qui socii olim, adjunctique Campanis fuere Beneventani, tum aemuli, semper tamen concordēs, ac suae gloriae cupidi, patriae decus quaerere, atque enixe dilatare conati sunt.

Capi-

Capitularia dehinc Langobardorum Dynastarum Chronologico quaque ordine per Principum aetatem distributa dabo, singulisque aut legum, aut nominum, aut verborum notulae adjicientur aptissimae. Ea in unum collecta locum (quod Peregrinius nullatenus adverterat) licebit advertere: scilicet I. Capitulare Arechis primi Beneventanorum Principis ann. circ. DCCLXXV. Itemque ejusdem Principis Pactum de Liburia cum Neapolitano Iudice: Pactumque aliud Gregorii Neapolitani Ducis, ejusque nepotis post ann. Christi CM. inita. II. Capitulare Sicardi Principis item Benev. ann. DCCCXXXVI. III. Aliud Radelchisii Principis ann. DCCCLI. IV. Et illud Adelchis, sive Adelchisii Principis anno circ. DCCCLX. Ac postremo Praeceptum Paldulphi IV. Capuae Principis ann. MXXXIV. duosque Judiciorum Libellos ibi quoque adnectendos existimavi, ut omnes simul Constitutiones conjunctim haberentur.

Succedent Capitularibus Langobardorum Principum Tumuli, quibus alii Peregrinio ignoti ex M. SS. Vecchioni, Thomassii, ac Monachi codicibuseducti adtexuntur, aliaeque illius aevi Inscriptiones inseruntur.

Scriptores deinde Caracciolanos (post Cinglensem, sive Aliphanum, & Necrologium, quorum supra meminimus). cum Peregrinii castigationibus (quas ipse separatim a textu typis dederat in sua Lang. Princ. Historia) meisque perpaucis animadversionibus auctas recudere curabo, eo quidem ordine, quo illos Muratorius in sua Collectione edidit. Quibus accedunt S. Sophiae Beneventi, & Cavenensis Monasterii Chronica mutila a Muratorio edita: aliud Barense, Saracenico-Calabrum Tafurii, aliaeque quae hactenus summo studio a Cl. viris expecto, qui maxima diligentia, & cura e tenebris eruta illa comperere.

De Beneventi Ducibus, ac Principibus, necnon etiam Salerni fusius postmodum pertractabitur, cum eorum Chronicon, quod Peregrinius in medium attulit, recudam; ibique etiam de Capuanorum Principum origine, serie, eorumque clarissimo stemmate, sive insignibus, agendum erit:

f 2

ubi

ubi de Langobardici Principatus Comitibus, seu ramusculis ex illorum stipite productis ad maiorem Historiae claritatem, integritatemque aliqua delibabimus.

Series post haec sequitur Abbatum Cassinensium ab Authore nostro summo labore distincta, e qua Dynastiae Langobardicae permulta, quae ad perfectam, absolutamque pertinent Chronologiam, elucidantur, gestarumque rerum illius temporis ordinem, veritatemque conciliant. Huic Cass. Abbatum seriei aliqua adnotantur, quae suis locis adjungenda fore putavi, ne vel tantillum Peregrinii nostri gloriae, ab invidis praesertim, obtrectatum videatur.

Postremo Dissertationes illae VII. ab eo editae de Ducatu Beneventano, quibusdam commentariolis auctae, collocandae erunt; aliaeque VII. quas ipse cudendas promiserat, a me, aliisque cl. viris compositae inferentur. Ac ne quid ad integre Peregrinii opus absolvendum desit, Canones quoque Chronicos, quos ipsemet pollicitus erat, addendos curabo: Aliasque omnino necessarias de Liburia, de Ducatu Neapolitano &c. Dissertationes, quae suis locis aptissime disponentur.

Quaedam demum in hujus calce operis Camilli opuscula tam edita, quam haecenus haud excusa, eruditasque perpaucas epistolas a ferali igne ereptas, ut eruditi hujus Scriptoris in parvo quoque ratio habeatur, subnectendas censui. Quod iis legentibus haud injucundum profecto erit, qui hujus cl. viri laborum reliquias summopere colunt.

Quibusdam tandem eruditorum virorum objectis occurrendum puto. In percurrendis siquidem, expediendisque Capuae monumentis me nimium diligentem, vel fortasse etiam indulgentem expostulabunt, qui ceterarum urbium dignitatem, antiquitatemque in hac historia illustrandam quandoque praetermiserim. At non abs re factum videbitur, si quid patriae suae quisque debeat, animum intendant. Cassianum de hac re loquentem audire licet: *Nimis, inquit, dulcis est patriae amor, & recordatio.* Quod utique ab Ovidio fortasse accepit in per-
Ne-

*Nescio qua natale solum dulcedine cunctos
Ducit, & immemores non sinit esse sui.*

Inditus profecto non parentum nostrorum tantummodo amor est, sed patriae, quibus aequae natura parem, fortisque dilectionem infudit: Tullium testem voco, qui r. Off. haec habet: *Si contentio quaedam, & comparatio fiat, quibus plurimum officii tribuendum sit, principes sunt Patria, & Parentes, quorum beneficiis obligati sumus.* Hinc nemo est, qui Patriam diligat (subdit Seneca de Rem. fort.) *quia magna, sed quia sua.* Ulysses ad sua Ithacae saxa properat, quemadmodum Agamemnon ad Mycenarum nobiles muros. Haec satis pro me sint, qui Capuam patriam, urbem antiquissimam, cunctisque seculis celebrandam, illustrandam suscepi.

Alii fortasse improbabant, quod temere Peregrinii operi manum admoverim, quodque ingenio meo maiorem provinciam tentandam susceperim. At quid erat expectandum, exacto jam pene seculo, quum Peregrinius e vivis excessit, ut aliquid lucis ejus operi, quod ipse minime absolverat, afferretur? Nemo haecenus fuit, qui tam necessariam aevi hujus historiam illustrandam coeperit, quod summopere expectabatur. Fateor quidem me plus oneris sustulisse, quam ferre me potuisse intelligebam; tamen quod suscepi, quoad potero, Deo auspice, perferendum confido. Aliorum votis, praeceptisque obtemperandum erat; quare si meae laudi obtrectatum iri sensero, quod pro tanto nostro benemerito cive ad ejus illustrandam historiam tantopere adlaborarim, aequo animo feram, cum literariae Reip. commodo vacarim.

Ad vana, ac futilia interdum me digressum plerique fortasse criminabuntur. Anne inutilia prorsus censeri debent tot allata diplomata, ac monumenta, quae ad elucidandam hanc historiam omnino necessaria videbantur? Inepta quae ad veterum Basilicarum, Monasteriorum, montium, fluviorum, villarum cognitionem attinent, de quibus saepissime in Peregrinii historia mentio est? Item

omni-

omnino superflua aliis fortasse videntur ea recudere, quae jam a Muratorio edita omnibus patebant; & nondum edita praeterire; quo parum, aut nihil novi omnino Langobardicae historiae adjungebatur, vel necessitati consulebatur. Verum cui ignotum, Romana jam, Graecaque historia plenissime perspecta, quanta cura, ac diligentia nunc eruditus quisque appetit, animumque appellit, ut eam, quae medii aevi est, seu barbarorum seculorum, condiscat & cognoscat? Ad hoc profecto plurimum juvat, Diplomata, membranaceas chartas, papyros, inscripta marmora, sepultos codices, necrologia, picturas, gemmas, Principum concessiones, numismata, idque genus alia inquirere, ac peruestigare. Haec profecto cl. virorum sedula cura fuit, ac improbus labor in iis investigandis, quae ad eam historiam fore necessaria putarunt; mox ad publicum commodum commentariis, scholiisque aucta & locupletata cuderunt; sicque quae primum in tenebris jacere vidimus, deinceps, doctorum virorum diligentia, reviviscere, ac omnino patere conspeximus. Ad idem conducit Basilicarum priscarum notitia, ac ceterorum sacrorum locorum, castrorum, villarum, aliorumque id genus antiquorum monumentorum. Chronica dehinc jam edita, ac in elegantiore formam redacta; quod licet ab aliis etiam factum animadvertimus, alia quidem iis adjecimus, quo magis illustranda videtur illorum temporum historia.

Alia nondum edita opuscula, chartae, diplomata si nihil aliud utilitatis afferunt, novitatis certe praemium ab investigantibus expectant. Quandoquidem in Tabulariis, bibliothecis, secretioribusque adytis illa perquiri, investigarique advertimus. Nec me triginta circiter annorum spatio in perlustrandis tot Tabulariis Regni nostri, ac bibliothecis, aliorumque praesidio collectionibus historicis, Analecibus, ac nondum editis codicibus evolvendis aliud impulit, nisi ut, si fors tulisset, Camilli deperdita monumenta expiscarer, singulares quasdam membranaceas, aut papyraceas chartas nondum cufas invenirem, quae elucidandae huic historiae quammaxime inservirent, & im-

immortalitati sui nominis maximopere conducere. At vix duo, vel tria habebis, Lector, opuscula, e feraci Peregrinii manuscriptorum incendio erepta, opera sui familiaris Vecchionii unum, Michaëlis Monachi alterum, P. Johannis Petri Paschalis tertium servatum. Ea fortasse paulo ante ejus obitum iis vel ad legendum commodata, vel ad exscribendum; quorum credita autographa Camillo restituta ignis fortasse absumsit, exemplum fors auspiciato servavit. Utinam & hoc aliis opusculis accidisset, ceteros illius M.SS. Codices nunc haberemus, quos fatalis flamma combussit!

Ea quae Peregrinii collegi monumenta, Eminentiss. Dominis fel. record. Cardinalibus Nicolao Caracciolo Capuae olim Archiepiscopo, & Petro Marcellino Corradino accepta refero, qui mihi ad hoc opus elucubrandum, vires, animumque addidere. Illis postmodum vita functis, aliis distentis curis ab hac Langobardica historia animum abalienavi. Ab aliis tandem invitatus ad haec studium rursus animum intendi. Inter quos praecipue numerantur P. Erasmus Gattula olim Cassinensium Abbas, ejusque socius P. Petrus Maria Justinianus Januensis tum Episcopus Ventimiliensis in Corsica, PP. Eustachius, & Nicolaus Caraccioli, Paulusque Maria Paciaudus Cler. Reg. Theat. Johannes de Nicaastro olim Benev. Archidiaconus, & Episcopus Claudiopolitanus, Comes Matthaeus Aegyptius Regis nostri Caroli Borbonii olim bibliothecarius, ejusque legatarius Dominicus Ronchius, Alexius Symmachus Mazochius dudum Capuae Decanus, meusque collega, nunc Neap. Canonicus, Bernardinus Tafurius Neritonensis patricius, Josephus de Capua Capycius, atque Octavius Raynaldus Capuani patricii, alique, quibus omnibus summo pere gratias ago, suique nominis perpetuitatem maxime exopto.

En quod ad Peregrinium illustrandum adnotationibus, & auctariis adjiciendis pro virili comparavi. Siquae arripient, lector, aequo animo accipito; sin secus, quae improbas, lubenter fero. Sin minus laudem, obedientiae sal-

tem meritum consequar. Si opus absque obrectationis nota probetur, Peregrinio laudem praereptam nolim, qui commentandi Langobardicos Scriptores facem praetulit; iisque item cl. viris, qui animum, viresque suppeditarunt. Siquae veritati minus consentanea dicta videntur; aut a verisimilitudine etiam abhorre, haud pudet errasse; imbecillitati siquidem humani ingenii parcendum, quod quam in me sit exiguum, haud inficior. Hoc pacto obrectantium morsus effugiam, si Christianae pietati satis consultum velint.

PAULI DIACONI

EXCERPTA

FRANCISCI MARIAE PRATILLI

PROLUSIO.

Mirabitur fortasse Lector, me frustra Pauli Diac. excerptam Historiam huic operi praeinsertam rursum edidisse. Verum non abs re factum putabit, si Camilli Peregrinii in hac sua Langobardorum Historia suas in illum querelas expendat, qui modo falsitatis, ac mendacii, facissime ostentationis, atque inverisimilitudinis expostulat; modo indiligentem appellat, vanum jactatorem, nimis credulum, atque somniatorem describit: quod quidem & alii nuperi Scriptores vitium in ipso agnovere. Ut igitur ea, quae a Diacono adferuntur ad trutinam revocentur, an veritati consentanea sint, nec ne, illa recudere opus fuit. Peregrinius vero ipse multa quidem ex illius Historia excerptis, ejusque verba vix delibando in medium attulit; ibique ejus diligentiam quandoque laudat, ambigua quandoque explicat, aut quod alibi parum accurate scripserat, de eadem re, cum sermo incidit, vel conciliat, vel emendat. Necessarium igitur omnino erat ex ejusdem VI. Historiae libris ea facernere, quae ad rem nostram pertinere videbantur, ut ex eorum fonte clarius veritas eliceretur, quo Historia magis elucesceret, nec de sensus interruptione, aut de verborum detruncatione omnino dubitaretur. Cum igitur Paulus ibi de Institutione Ducatus Beneventani, & Spoletani verba faciat, nemo profecto est, qui non videat quot ambages, gordiique nodi sint exsolvendi. Quot item in eversionis Casinensis Monasterii aera

constituenda, ejusdem instaurationis per Abbatem Petronacem habitae; & vera vel Abbatum Cassinensium, vel Beneventi, aut Spoleti Ducum chronotaxi designanda. Quid item de parum digesta nationum exterarum haec nostra in litora, sive Regiones appellentium distinctione loquar? Quid de consarcinato, confusoque Constantii Imperatoris in Apuliam adventu, Beneventique obsidione sub Grimoaldo Duce, aliisque quae aut praecessere, aut illis succedere, omitendo, quae de Persarum multitudine LX. mill. baptizatorum cum eorum Rege & Chasana Regina prodit lib. VI. cap. pen. Quid denique de Dynastiis successione, de quibus tam varie toties Auctorem hunc locutum animadvertimus, quoties de Ducibus Regni Italiae, vel defunctis, vel ex suis Dynastiis exturbatis, vel alio translatis differere contigerit? Hoc igitur pacto e Paulo Warnefrido ea erant excerpenda, cudendaque, ut facilius dignosci, investigarique possint ea, quae ad has quaestiones discutiendas pertinent.

Illa quoque ratio adcedit, quae me ad haec breviter Pauli Diaconi excerpta praelo rursus subdenda impulit, ut Peregrinium nostrum a V. Cl. Horatii Blanci conviciis vindicarem. Is enim in Pauli adnotationibus illum (merito, an invidio oculo, aliorum sit judicium) saepius carpit. Ac quidem non satis tanto Viro digna ibi promit, ut nedum censura multoties notare, sed risu quoque ac dictis illum accipere audeat. Ut igitur Blanci conviciis, quae in Peregrinium congerit, occurrerem, ea in medium attuli, ut quam immerito illum dictis incessat, omnino dignoscatur. Quod si ob haec etiam aliquis expostulabit, censurae lubenter adquiesco. Tandem ne legentium fastidio sit, oro, quod hic breviter de institutione Spoletani Ducatus narrationem adtexam, cum nullo aptiore loco illa reponenda videbatur; quippe ex uno Paulo Diac. illa eruitur, quaeque ad illustrandam Langobardorum historiam omnino necessaria erat: cum Spoleti Dynastia partem aliquam Neapolitani hujus Regni olim occupaverit, illosque quandoque Duces Principibus Beneventi, Salerni,

lenni, aut Capuae, vel adfinitate, vel solii negotio conjunctos novimus: ac postremo ut aliquando eum Ducatum penes Beneventanos, ac Capuanos Principes fuisse constet, quod in hujus historiae decursu licet animadvertere.

Quam primum in Italia Langobardi occupavere, Regio fuit Foro-Julienfis statim ab Alboino Duce, inde Italiae Rege, ea in Ducatus formam redacta, suoque nepoti Gisulfus tradita, ut narrat Paul. lib. II. c. IX. ac latius quam in ceteris suae patriae Ducum seriem ab initio, eorum gesta, monumentaque descripsit: tametsi fines ejus, quod omnino necessarium foret, non designet. Quamobrem nostri aevi Scriptores ex conjecturis dumtaxat judicare, vel saltem indicare potuerint ejus circumquaque fines quinam fuerint, aut Ducatus limites. Neque heic tantummodo Pauli in rebus enarratis confusio, qui de Taurinensis, ac Ligustici etiam Ducatus (nisi Urbani ii fuerint) & institutione, & extensione vix pauca conjectura potius, quam verborum descriptione explicavit. Sed quod magis obscurum, & prorsus inextricabile videtur, est, quod insequentibus cap. x. tam inepte Clotarii Francorum Regis mortem anno DLXI. divisionem inter filios post quadriennium factam, & Benedicti I. Papae inaugurationem, quam anno DLXXIII. evenisse scimus, constituat. Alboini jam eo ipso anno DLXXIII. defuncti tum gesta persequitur, quae quidem prius accidisse fatendum est; neque ea, quae ad Clotarii mortem, filiorumque divisionem spectant, cum Alboini Italica irruptione cohaerere possunt, cum eam haudquaquam sub Alboino, sed sub Ducum Oligarchia accidisse planum omnino sit, ut infra patebit. Is vero susque deque omnia miscendo confusum protulit. Quod vero veritati consentaneum est, ipso teste, illud est, post captum scilicet Forojulium, finitimasque urbes ejus Ducatui adnexas, permultas alias ab Alboino subjugatas fuisse, ex Venetis nempe, Ligusticis, atque ex Subalpinis locis, quibus singulis Duces praesse iussit, quibus illarum custodia, sive Praefectura militaris mandabatur, ne hostibus aggredien-

diendi, occupandive spes ulla daretur: qui Urbani Duces appellabantur, ab iis diversi, qui Provinciales, quibus non una solummodo urbs, sed plures committebantur, sicuti Dux erat Forojulienſis, qui omnium primus ab Langobardis institutus ex omnium ſententia fuit.

Difficultatis nodus poſſimus quidem eſt in definiendo, quoniam poſt Provinciale Ducatum Forojulienſem (cum Urbani Duces tot creati fuerint ab Alboino, quot ab illo celebriores occupatae Civitates fuerant, ut ſupra monuimus) anno DLXVIII. institutum, primo erectus fuerit, Spoletanusne, an Beneventanus: cum ex Pauli Hiſtoria nil omnino certi aſſequi poſſit ad Epochae huiusce explanationem? Paulo quidem credendum eſt, qui primum Beneventi Ducem Zotonem designat, Spoleti Faroaldum. At quemnam hiſce institutionibus annum ille deſigit? Hic nodus, hic ſcopulus. Ut veritas plenius eluceſcat, monendum primo eſt cum Cl. V. Abb. Bacchinio in Agnelli Ravenn. Not. Diſſ. in Petr. Jun. c. 3. duas Alboini epochas omnino diverſas neceſſario diſtinguendas eſſe; unam nempe ingreſſus Langobardorum in Italiam, Regni Alboini alteram, ideſt ejuſdem inaugurationem. Prior initium habet ab anno DLXVIII. menſe Aprili, quo Indictio I. decurrebat, in quam omnes conveniunt Scriptores: altera ab anno DLXIX. Decembri menſe, quo Ticinum Alboinus obſedit, ibique a ſuis Rex Italiae adpellatus, ut optime etiam adverſerat Sigonius, immerito a Baronio, ac Peregrinio noſtro notatus. Cum enim Alboinus diem ſuum obierit anno tertio & dimidio Regni ſui, Junio menſe exeunte (ut idem Paulus, aliiſque adfirmant) Ticino jam a Langobardis ſubacta, Martio, aut Aprili menſe anni DLXXIII. Ind. VI. decurrente; patet utique Baronium aeque, ac Peregrinium hallucinatos fuiſſe, figentes ad ann. DLXXI. Alboini mortem, qui regnavit ann. III. & menſ. VI. quos Baron. numeravit ab ingreſſu ejuſdem in Italiam ann. DLXVIII. cum vere ab initio Regni, videl. a Decembri DLXIX. numerare debuiffet. Hinc Scriptorum implicatio, ac confuſio fluxit, ut apud eundem Bacchinium

licet

licet animadvertere. Neque Pauli ſententiam ii rite aſſequuti ſunt. Is enim lib. II. c. XXV. habet, Alboinum Liguriam ingreſſum III. Non. Sept. Ind. III. quae indicat annum DLXIX. & ſtatim addit ſequenti cap. XXVI. *Ticinensis eo tempore Civitas ultra tres annos obſidionem perſerens ſe fortiter continuit.* Si igitur poſt Non. Septembr. Ticinum urbs obſideri coepit, ac per annos III. & menſes VI. obſidio illa duravit, ad Aprilem ſcilicet uſque anni DLXXIII. quo haud dubium, quin Alboinus adhuc degebat; quid eſt, quod Baronio, aliſque adſtipulemur, qui emortualem Alboini annum fixere ad ann. DLXXI. Alboinus igitur, quem in Regem Italiae evexerunt Langobardi Ticinensis obſidionis initio, annis III. & menſ. VI. regnavit, nempe a die XXIX. Decemb. ann. DLXIX. ad XXVIII. Junii DLXXIII. cui ſucceſſit Clepho uſque ad finem anni DLXXV. quo ex tempore Regum imperio intermiſſo, Ducum incoepit Oligarchia, quae decennio integro perduravit, ut Paulus apertiffime teſtatus eſt. Quo tempore regnavit Alboinus, Liguria poſt Forojulium ſubacta eſt anno DLXIX. quo etiam Ticinum obſeſſum: indeque anno DLXX. Thuſciam uſque Rex electis cum militibus omnia invaſit praeter Romam, & Ravennam, vel aliqua, quae in litore maris Caſtella erant, ut idem Warnefr. cap. XXV. & XXVI. Itaque ſi in hanc Alboini irruptionem Thuſciam accenſeamus, nec ne, omnino fatendum, Spoletanum Ducatum nedum ab Alboino ſubactum, ſed ne luſtratum quidem. Neque hanc in oram Langobardi appulere, niſi poſt annum DLXXV. quo utique completus batur annus ſeptimus ab ingreſſu Langobardorum, & a XXXVI. Ducibus, penes quos Langobardici Regni adminiſtratio erat, Italia tunc temporis vaſtata fuit ex eodem Paulo in fin. lib. II. & Agnello Ravennate, qui *Italiam maxima ex parte captam, atque ab illis ſubjugatam Romam uſque fuiſſe teſtantur.*

Quamobrem Spoleti Ducatus uſque ad ann. DLXXV. inſtitui neutiquam poterat, neque regnantibus (ut dictum eſt) Alboino, aut Clepho, qui vix Thuſciam porro aſpexere.

xere. Sed quo tempore Ducum vixit Oligarchia, quum non tam aemulatione, ac virtute Duces illi tunc pugnant, quam fortuna etiam prospere comitaretur, Italia occupata, Tyberim amnem transjecere, atque Romam usque irrumpentes Spoletanae Dynastiae fundamenta posuere anno DLXXVII. vel insequenti. Unde non septennii spatio haec confecta fuisse, ut Paulus affirmavit, sed ultra, ac prope decennium decurrisse dicendum est: nisi fortasse septennium post duorum Regum obitum, ab Oligarchia Ducum desumendum sit, ut Pauli sententia vindicetur. Hinc quae etiam Flav. Blondus Reg. IV. & Sigonius de Duc. Spolet. instit. docuerunt, erronea prorsus esse demonstrantur. Blondus namque Spoleti Dynastiam coepisse, ait, sub Graecis Exarchis: *Spoletani Ducatus nomen primo ab Exarchis Ravennae eam habuit vim, ut a militari consuetudine tractum dignitatem nunc referat, quae post Regiam est suprema.* Miror sane, Blondum oscitanter ibi effutisse, cum ipsemet Dec. I. Lib. VIII. haec habeat: *Longinus in Italiae administratione, & urbium... hunc primus servavit morem, ut non Provinciae praeficeret Praefes, sed singula oppida a singulis custodirentur & regerentur Magistratibus, quos Duces appellavit.* Si igitur ex ejus testimonio quaelibet civitas Ducatus erat, cur Spoletum tot post secula Ducatus dignitatem prope Regiam servare adhuc debebat, & non idem de aliis quibusque urbibus adfirmetur? quod recte advertit Scriptor Tab. Chorogr. med. aevi ap. Murator. to. X. n. CXI.

Erravit & Sigonius ad ann. DLXXI. ac de Alboino Rege inquit: *Spoletum inprimis est occupatum... Alboinus receptam non solum conservavit, sed etiam Umbria in formam Ducatus redacta, ipsam Ducatus caput, Duce Faroaldo imposito, fecit. Hinc Spoletanus Ducatus celebrari coepit.* Nam eo anno a Sigonio signato, neque Spoletum a Langobardis fuerat subjugatum, neque Umbria, sed tantummodo pars Thusciae, ut Paul. Lib. II. c. 26. & Agnell. Ravenn. ut supra: quod quidem evenisse testatur anno V. Justinii II. Imp. qui etiam II. Regis Alboini fuit, scili-

scilicet ann. DLXXI. ut dictum est. Neque Thuscia (ut gratis hoc Sigonio concedatur, quamvis immerito) tunc temporis devastata tota Langobardorum ditioni paruit; sed superior duntaxat pars illorum potestati subiecta fuit; inferior tamen altera Tyberim inter, & mare dexterâ penes Romanos fuit: Tyberim enim, aut Apennini juga Alboinus nunquam transjecit, e quibus per Exarchatum, & Pentapolim transeundo Spoletum adcederet. Hoc vero nulli scriptum reperimus; quare omnino est adfirmandum, non sub Rege Alboino Spoletum Longobardos occupasse, sed circa ann. DLXXVII. aut sequenti in illa generali irruptione sub Ducum Oligarchia, eodem fortasse tempore, quo subacta Perusia, aliisque urbibus, plurimum ii Romam versus Regnum Italiae protenderunt. Quae quidem urbes, Spoletio adjuncto, a Duce Faroaldo occupatae ansam fortasse praebuerunt Ducatus ibi Spoletani instituenti ad Romani Ducatus, & Exarchatus potestatem magis imminuendam; & illius I. Dux Faroaldus electus fuit ante ann. quidem DLXXIX. quo Paulus Diac. Lib. III. c. 13. hujusce Ducis meminit, qui *Classen (Ravennae) invadens opulentam urbem spoliata cunctis divitiis nudam reliquit.* Inde Ravennam obsidisse, ait Rubeus Hist. Raven. Lib. IV. anno scil. DLXXXIII. & a Smaragdo Exarcha fugatum, trucidatumque fuisse, qui Smaragdus Longino successerat ann. DLXXXII. Sigonio teste.

Faroaldo igitur defuncto Ariulfus Dux II. Spoletano Ducatui successit, idem Diac. Lib. IV. c. 17. eumque esse, quem Baronius Arnulfum appellavit ann. DXCII. n. 2. & DIIC. n. 3. cujusque meminit pluries S. Gregorius M. in epist. Idem Dux etiam Camerino potitus est ann. DCIII. cui sequenti anno vita functo Theudelapius Faroaldi I. filius successus fuit, ut infra in serie Duc. Spolet.

Ex hactenus delibatis plane quidem constat, Langobardos ad ann. usque DLXXVII. nondum Transyberinas Italiae urbes, multoque minus Neapolitanas adhuc regiones invasisse. At quo pacto Neapolis obsidio ann. DLXXXI. figitur, quum Langobardi tunc temporis nondum Romam,

Tyberimque transmearent? Neapolis quidem obsidio paulo post accidisse credenda est ex testimonio Petri Notarii Neap. Ecclesiae, a quo, hortatu ac jussu Reducis Episcopi a Beatissimo viro Pelagio Pontifice Max. ordinati, Eugipii Abbatis Lucullanensis Collectanea e S. Augustini Libris conscripta fuere: ibique extat subscriptio, seu clausula: *Sub die Iduum Decembrium Imp. Dn. nostro Tiberio Constantinop. Aug. Anno VII. post Consulatum ejusdem Augusti Anno III. Indiēt. XV. obsidentibus Langobardis Neapolitanam Civitatem.* Quam clausulam habes in Analect. Mabillonii tom. II. p. XI. Et apud Pagium in ann. DLXXXI. qui Mabillonium carpit, quod perperam annum DLXXXII. designaverit. Pagium ipsum consule loc. cit. quaeque etiam contra Pagium differit Phil. a Turre Episc. Hadriensis in peculiari dissert. p. 162. En quam nobis reticuere Paulus Diac. aliisque hucusque editi Chronologi Neapol. urbis a Langobardis obsidionem ann. Dom. DLXXXI. Neque huic synchro monumento contradicendum, aut de eo dubitandum autumo.

Videndum nunc, quo sub Duce Langobardi Neapolim obsederint. Hic aut cum Paulo Diac. aut Peregrinio consistendum est, nec sequester aliquis erit, qui litem dirimat. Si Paulo adstipulemur, nihil omnino dubitandum, quin tempore Ducalis Oligarchiae, subacta jam Hetruria, Spoletum, Perusia, Camerino, alique urbibus, per quas Neapol. hujus Regni aditus ad Campaniam, Samnium, Marsiam, aut Apuliam invadendam patebat. Quamobrem Langobardi, e Ducatu Romano itinere arrepto, in Campaniam, & Marsiam irrumpere poterant, quā Graeci copias ad limites, urbesque suas custodiendas nullatenus habebant. At si hujus argumenti, sive conjecturae vim elidere velimus, Paulus ipse pro Peregrinio pugnet, necesse est. Cum enim is asserat, tunc temporis primum Beneventi Ducem Zotonem dominari (per annos XX. Ducatui praefuisse, ait ab anno scil. DLXXI. ad ann. DXCI. quo obiit) ipsummet Neapolim obsidisse oportuit; aut saltem auxiliaribus copiis adjunctis ab sociis Oligarchiae Ducibus

Ducibus ad eum transmissis Neapolim obsidisse eo ipso tempore, quo undique Graeci a Langobardis circumquaque oppressi extremam in dies Italici Regni eversionem expectabant. Peregrinus tamen, qui Pauli suspectae sibi fidei patrocinium respuit, aliter, si hoc suos ob oculos fuisset Mabillonii Analectum, probasset, ac magis valido argumento fulciretur ad Langobardorum Beneventi longe ante ann. DLXXXI. dominatum comprobandum. Is enim non alio illuc tempore Langobardos appulisse credidit Procopii, & Porphyrog. testimonio, quam circa ann. DLX. (ut videre est in peculiari sua Diff. de Instit. Ducat. Ben. suo loco to. III. inferenda) quam opinionem validis quidem conjecturis, nec futilibus revera argumentis adferere conatus est. Cui si assentiendum existimabimus, judicandum omnino erit, Zotonem jam Benev. Ducem ab anno DLXXI. opportunitatem nactum Graeci Imperii in Italia evertendi, Neapolim obsidisse: qua quidem urbe positus, totius Neap. Ducatus regionem comparare facillime sperabat, quippe caput tunc, & praecipua inter alias suae Dynastiae urbes se eminentius extollebat. Frustratum a Langobardis Neapolis tentatam expugnationem, nemo dubitare audeat; immo longa eos fortasse obsidione pertaesos inde abcessisse credo, quippe qui inutilem illam fore putabant. Atque hac fortasse de causa illuc Autharim Regem a Zotone advocatum fuisse suspicor anno circ. DLXXXVI. Duci Benev. auxilio venturum ad Neap. Ducatum subjugandum: quod cum difficile fore crederet (classe namque maritima carebant Langobardi, ut ad opportuna quotidie subsidia recipienda obsessos impedirent) Campaniae, Lucaniae, Calabriaeque loca invadens Rhegium usque penetraret, ut Paulus ipse testatur.

Sed utcumque se res habeat, quae alibi opportunius pertractanda erit, ad propositam quaestionem redeamus. Aut igitur, ut vidimus, Paulo Diac. fides adhibenda, aut Peregrinio nostro, annus institutionis Ducatus Benev. ut Zotonis aetas praecise designetur XX. annorum, clarior est, quam Spoletensis; cum non tantummodo Faroaldi

exordium suae Dynastiae exprimatur, sed ne aetas quidem, qua obierit, aut quot annis vel Spoleti, vel alibi vixerit. Ex solis verisimilibus conjecturis elicitur hujus Ducatus institutio anno aut DLXXVII. aut sequenti DLXXVIII. ut diximus: quo fit, ut Beneventani Ducatus Primatus supra Spoletanum institutio non possit omnino denegari; cum saltem anno DLXXI. institutus quinquennio plus Spoletanum praecesserit. Anne ab Alboino ipso Rege confirmatus, Italicae irruptionis tempore anno DLXX. vel DLXXI. ut Graecorum dominatum distringeret? alibi dissetetur. Nec ab Authari Rege post Spoletanum Ducatum Beneventanus Zotoni confirmari debuit, sicut Faroaldo Spoletanus. Nam Autharis in nostrates hactenus ingressus est regiones anno saltem XVI. Ducatus Zotonis, ut ex supranarratis probavi: quo quidem tempore Zoto suum in Campaniae, Samniique regiones dominationem protenderat, ut suo quaque loco alibi dicenda. At de his, quae alibi expendenda erunt, satis sit. Ulterius progredi ad Spoleti Ducum seriem a Paulo Diac. inchoatam, aliisque ab Scriptoribus productam, definiendam operae pretium duxi, ut faciem Paulo hac in re praeferramus, addendo, aut explanando quae ipse aut parum digessit, aut implexa quodammodo Chronotaxi exaravit.

Seriem priorum novem Spoleti Ducum Paulus ita recenset.

- I. Faroaldus I. anno circ. DLXXVIII. cui successit
- II. Ariulfus anno DLXXXIII. Faroaldo a Graecis prope Ravennam occiso. Post quem
- III. Theudelapius Faroaldi I. filius successit ann. DCIV. non autem, ut notavit Sigonius, anno DCIII. Inde
- IV. Atto Dux (qui Zotho a Sigonio, & Lilio Hist. Camerin. Lib. IV. sed perperam) anno circ. DCLVI. nisi Paulus Lib. IV. c. 52. & 53. in Theudalapii emortuali anno, qui paulo ante Ariperti Regis mortem contigisse inquit, errasset; aut ex aliorum sententia duo fuerint Theudelapii, pater scil. ac filius, vel nepos, a Warnefrido fortasse in

se in unum conflati, ut ex Wolf. Latio Campellus Hist. Spol. Lib. XII. Post hunc

V. Trasemundus I. qui, Paulo teste, dudum Capuae Comes fuerat, a Rege Grimoaldo electus anno DCLXIII. ut Lib. IV. c. 53. & Lib. V. c. 16. atque etiam in Chron. Farfensi adnotatus. Vixit usque ad ann. DCCII. Muratorius in Annal. Ital. habet ann. DCCIII. Cui

VI. Faroaldus II. ejus filius eodem anno patri successus est; Paul. Lib. VI. c. 30. Sigonius illi collegam adiunxit Volchilam ejus germanum, sed testem non affert. Obiit Faroaldus ann. DCCXXVII. ex monumentis allatis a laudato Scriptori Tab. Chorogr. med. aevi. Tamen ann. DCCXXIV. ipso Paulo teste Lib. VI. c. 44. patre Faroaldo defecit, eumque deposuit, qui Monachi habitum induit: tuncque Ducalem ipse dignitatem occupavit.

VII. Trasemundus II. ejus filius, qui anno DCCXL. ab Italiae Rege descivit, ut notat Paul. VI. 5. Qua de re a Liutprando Rege, Trasemundo e Ducali Sede exturbato, substitutus est ejus nepos. (dubitant alii.)

VIII. Hildericus anno ipso DCCXL. qui in Farfensi Catalogo deficit. *Evolutis dehinc* (ait Paul. loc. cit.) *aliquibus annis* (duobus scilicet) *Trasemundus, qui Romam fugerat, Spoletum rediens Hildericum extinxit, rursusque contra Regem rebellavit.* Vide Anastas. Bibl. in Zacharia. Causa hujus fortasse excusabilis defectionis Trasemundi Ducis decennio ante fuerat Liutprandus ipse Rex, ut ex Anastas. in Gregor. II. apertissime ostenditur: *Euthychius* (inquit) *Patricius* (Exarcha pro impio Leone III. Iconomacho anno DCCXXVIII.) & *Liutprandus Rex inierunt consilium nefarium, ut congregatis exercitibus, Rex subiceret Duces Spoletanum, & Beneventanum, & Exarchus Romam, & quae pridem de Pontificis (occidendi) Persona jussus fuerat, impleteret.* In vindictam igitur tunc efferbuit Trasemundus; *cujus in loco, ut ait Paulus loc. cit.*

IX. Agibrandum (quem Ansprandum appellavit Sigon.)

suum nepotem constituit Spol. Ducem Liutprandus Rex anno DCCXLII. Ejus nomen in Farfensi Catalogo deest, quo tamen sub anno DCCXLVI. describitur

X. Lupus, cujus meminit charta donationis Ludovici Pii inserta Chron. Vulturneri ap. Murator. to. I. par. II. p. 369. & 386. Dehinc

XI. Hunulfus memoratus in charta commutationis Celsae S. Viti Monachorum Cassinensium cum Ursone de Castro S. Vincentii ad Vulturri Fontis, cujusdam silbe in loco Pestinaru territorio Sarniensi (Aeserniensi) sub anno DCCLIII. Ind. VI. Marci mense die XI. Cujus utique Spoleti Ducis usque adhuc ignoti memoria habetur ab Aeserniensis olim Ecclesiae Archidiacono Io. Vincentio Ciarlanti, qui eam ex suo autographo pergamento exscripsit, suisque in manuscriptis cum aliis etiam quamplurimis chartis, atque diplomatis adservabatur. Huic successisse autumarem anno DCCLVII.

XII. Albuinum Ducem, qui in Farfensi Serie adscribitur; tum anno DCCLX. ex eadem Ducum Serie

XIII. Gisulfum, cujus etiam, uti & Hunulphi, & Albuini mentio nulla apud Sigonium. Neque successi Ducis anno DCCLXIII.

XIV. Theodicii ab Anastas. in Steph. IV. memorati; & Theodorici in Farf. Chron. appellati. A Desiderio Rege Legatus mittitur ad Hadrianum Pontificem an. DCCLXXII. ut idem Anastas. testatus est. Pauloque post sufficitur

XV. Hildebrandus, qui habetur in cit. Catal. Farf. & in Anastasio, Sigonio, aliisque. Qui Dux, antequam Desiderius Rex cum exercitu ad Clusas contra Carolum Francorum in Italiam adventantem pergeret, ut transitum prohiberet, ad Hadrianum Pontificem confugiens illi se tradidit. *Hinc Hadrianus constituit eis (Spoletinis) Ducem, quem ipsi propria auctoritate sibi elegerunt, scilicet Hildebrandum nobilissimum &c.* Post Caroli in Italiam adventum, Langobardorumque Regni extinctionem, Spoletinus Ducatus Apostolicae Sedi adjudicatus est sub jure & potestate B. Petri, ut asserit Anastas. lib. cit. & Sigon. illum-
que

que administrasse etiam Hildebrandum legimus, qui Carolo Regi occurrit, munera detulit, & pro eo contra Graecos decertavit, ut in Ann. Bertin. anno DCCLXXIX. & DCCLXXXVIII. Insequenti autem anno DCCLXXXIX. in cit. Farf. Catal. legitur

XVI. Guinichus Dux, a Sigonio *Vinegisus*, ab aliis *Winichis*, *Winigis*, & *Vinechisus* appellatus. De eodem meminit Anastas. in Leone III. cui *cum suo exercitu obiit* (cum a Romanis male exceptus fuerit) *venerabiliter eum recipiens* (ann. DCCXCIX.) *Spoletum deduxit*. Dubitatur an idem ipse sit *Guinichisus*, qui in Regiis Caroli M. expeditionibus fuerit saepissime occupatus, & anno DCCC. ab Erchemp. n. V. dicitur Benev. bello suis copiis auxilium praestitisse: Luceriae, Apuliae munitissimae urbi, praesidio fuisse, & a Benev. Duce captus ann. DCCCII. ex Ann. Bertin. Quae pro Leone III. Pontifice in Romanos praeclara gesserit facinora an. DCCCXV. habes a Baron. h. a. n. I. & Pagio, & Ann. Eginhardi. Quare ad ann. usque DCCCXXII. aetatem suam produxisse, dubitantibus tamen quibusdam Scriptoribus, credendum est: *Cum jam senio confectus* (Ann. Bertin.) *habitu seculari deposito, Monasticae conversationi se mancipavit*. Dubitandi ansam fortasse dedit Chronographus Farfensis, qui anno DCCCVI.

XVII. Romanum Spoleti Ducem adnumerat; indeq; an. DCCCXIV. iterum Guinichum. Et ann. DCCCXVI.

XVIII. Geraldum. Aliique post hunc Scriptores adscribere

XIX. Heccideum Ducem.

At huic difficultati occurrit pluries laudatus Auctor Tab. Chorogr. validisque rationibus probat, eundem Guinichum fuisse Ducem Spoletensem ab an. DCCLXXXIX. ad DCCCXXII. quo Monachi habitum, senio confectus, induit. Cumque tot, tantisque occupationibus Guinichus fuerit distentus, in varia etiam loca aut cum militaribus copiis, aut legationibus missus, opportunum fore putavit ad sui Ducatus regimen sustinendum aut filios tunc, aut
fra-

fratres, aliove, se absente, substituisse. Fuerintne post Carolum M. Spoletani Duces ab Augustis pro tempore regnantibus constituti, vel a Spoletanis ipsis electi, tum ab Imp. confirmati, pugnant Scriptores. Consule Pagium anno DCCCXV. n. I. Cantel. Hist. urb. Metr. Ital. p. II. c. 7. Sigon. Ann. Bertin. an. DCCCXXII. aliosque ap. Script. Tab. Ch. n. 112. Mea quidem opinio, ut ex infra dicendis constabit, illis suffragatur, qui Ducatum Spoletanum communibus suffragiis creatum fuisse adserunt post Caroli M. tempora, ab Imp. tamen, Italiaeque Regibus confirmandum, qui nec semel aut raro ab Augg. electi Spoletum regendum mittebantur. Utique post Guinichisi ad claustra recessum anno DCCCXXII. in Ann. Bertin. legimus: *in ejus locum Suppo Brixiae civitatis Comes constitutus est.*

XX. Suppo itaque, qui Guinichiso successit, in Farf. Cat. desideratur, quod statim fortasse defunctus, vix Ducalem Sedem ascenderit. Nam sequenti ann. DCCCXIII. in cit. Bertin. habetur: *Missus est in Italiam Adalhardus XXI. Comes Palatii, jussuque ut Mauringum Brixiae Comitem (Supponi Duci successum) secum assumeret &c.* Et anno DCCCXXIV. Suppo. Dux Spoleti decessisse XXII. nunciatur: eundemque Ducatum Adalchardo Comiti commissum. Qui cum vix quinque mensium spatio eodem honore affectus fuisset, febris laborans decessit; eique cum Moringus Brixiae Comes successor electus esset, nuncio honoris sibi designati accepto, decubuit. Ita biennio minus tres Spoleti Duces fato cessere, quos hanc forte ob causam e catalogo expunxit Farf. Chronologus; tametsi Sigonius eos agnoverit, adnumerarique.

XXIII. Sico, qui licet Spoletinus tantummodo absque Ducis titulo adnumeretur in Chron. Ducum, & Principum Beneventanorum, huic etiam operi Hist. Pr. Lang. a Peregrinio nostro inserto, Spoleti tamen Ducem fuisse conjicio post Moringum usque ad ann. DCCCXXXII. Neque post Siconis decessum aliqua Ducum mentio apud Scriptores

res usque ad ann. DCCCXXXVI. quo

XXIV. Berengarium meminit Farf. Chron. Post quem ab Erchemp. n. XVII. adnotatur

XXV. Guido I. *Dux Spolitenfium* Siconulphi Salerni Princ. cognatus, cui auxilium praestitit ann. DCCCXLIII. contra Radelchim Benev. Principem. Hic adhuc Thusciae partem, & fortasse etiam Umbriae possidebat. Igne cremata Sicopoli, novaque extructa Capua ann. DCCCLVI. Guido cum universis Thuscis paulo post eam obsedit; Erch. n. XXV. Hujus Guidonis frater fuisse creditur

XXVI. Lambertus I. qui ante ann. DCCCLXI. vel Guidoni successus, vel collega erat (quod Sigon. evenisse ait an. DCCCLXV. contra Erchemperti narrata n. XXIX. ab Ignoto Cast. n. XXII. & Ostiensi confirmata) Guidonis Ducis. Ante ann. enim DCCCLXI. erat Dux Spoleti Lambertus I. ut ap. Erch. n. XXIX. n. XXXII. & XXXV. quo narrat, illum Imperatoris furorem metuentem, Beneventum se recepisse ann. DCCCLXXI. Ab Hadriano PP. II. an. DCCCLXVII. *anathemate percussus*, ut ait Anast. qui tamen illum non fratrem, sed filium Widonis appellat. Tum ann. DCCCLXXVII. simul cum Pontifice Neapolim, & Salernum navigavit, ut ex Ost. lib. I. c. 40. At non eundem credo fuisse Lambertum: Scriptores fortasse duos ejusdem nominis confundunt Lambertos, unum nempe Widonis fratrem, filium alterum, ut infra.

XXVII. Lambertus II. cujus mentio ap. Ost. loc. cit. qui cum fratre Widone II. vel potius nepote, ut infra, auxilium tulit Johanni PP. VIII. qui cum illis navigavit, ut sup. Hic deinde in Pontificem arma vertit, ut ex epist. Johann. VIII. ann. DCCCLXXVIII. & DCCLXXX. quo Lambertus hic obiit, & hunc Lambertum II. fuisse existimo, Lamberto I. ante hunc annum jam defuncto, vel alibi exule: cum post ann. DCCCLXXI. nondum aliam hujus Lamb. I. memoriam in Scriptoribus reperiamus; sed tantum Lamberti II. Widonis filii. Erchemp. n. LXXIX. ait: *Defuncto Lamberto (II. quidem) filio Guidonis Senioris, filio suo, Spoletium reliquit. Quo etiam decedente,*

re, Guido Junior Spoletium, & Camerinum suscipiens cum Saracenis pacem fecit &c. Filius quidem hujus Lamberti regnavit; at quia forte parum vixit, ideo ejus nomen posteris ignotum. Conjiendum puto, sicuti Patri, & Avo nomen Guidonis, aut Lamberti adtributum, itemque & a posteris aut Guidonem, aut Lambertum appellatos, ita etiam ignotum hunc Ducem alterutro vocatum fuisse nomine. Equidem in charta Monasterii Cinglensis, & S. Sophiae Benev. anni DCCCLXXXII. mentio habetur Lamberti, & Widonis Spolitensium Ducum. Cum igitur tunc temporis Lambertus II. jam diem suum obiisset, credendum est, post Lamberti II. mortem, Lambertum III. qui paulo post decessit, Ducem Spoleti fuisse simul cum Guidone II. Juniore adpellato. Nemo fortasse erit, qui verisimilem hanc meam conjecturam aspernabitur.

XXVIII. Guido II. Lamberti II. filius, de quo Erchemp. loc. cit. & Peregrin. necnon Ep. Joh. PP. VIII. 279. ad Carolum Crassum data ann. DCCCLXXXI. & Annal. Fuldens. ann. DCCCLXXXIII. qui Comitem quoque Thufciae vocant, Italiae profugum, ac Saracenis foederatum. Tandem ann. DCCCLXXXV. Regiam dignitatem acquisivit: non diu post in Galliam proficiscitur, Regnum quaerit; at repellitur, Liutprand. Lib. I. c. 6. De Regno Italiae contendit cum Berengario, post victoriam Rex effectus ann. DCCCLXXXVIII. Et Imperator ann. DCCCIXC. Moritur ann. DCCCVIC. Ost. Lib. I. c. 64. cum annos ferme sex Regnum obtinisset, cruoris vomitu extinctus, Regnum tradidit filio.

XXIX. Lamberto III. (non autem II. ut putarunt aliqui) qui Dux Spoleti, Rex Italiae, atque Imperator patris consors ab ann. DCCCLXXXII. Liutprand. Lib. I. c. 10. Occisus prope Tanarum amnem ab Hugone Mediolanensi Comite, Arnulfo Rege mandante an. DCCCIIIC. ut idem Liutpr. I. 12. Lamberto II. imperante; alter

XXX. Guido ejus frater, III. appellatus, Spoletium regebat, qui ann. DCCCVC. ex Ostiens. Anon. Salern. & Benev. & Lupo Protosp. Graecos a Benevento expulit.
Hic

Hic frater erat Lamberti Imp. ex Anon. Benev. in ann. DCCCIVC. Qui (Guido) Spoletium perrexit, Imperatorem Lambertum fratrem, ejusque matrem Imperatricem (Ageltrudam) cernere cupiens: ibant enim illi Romam ad Apostolorum limina. Quo autem anno defunctus fuerit, ignoratur. Neque ad ann. usque DCCCCXXII. ullius Ducis mentio apud Scriptores. Imo ann. DCCCCXV. nullum fuisse ibi Ducem existimant, cum in expeditione illa in Saracenos prope Lyrin amnem consistentes, Johanne PP. X. hortante, multi foederati Principes accurrerunt; quorum praecipuus Landolphus Capuae, & Benev. Princeps ita Pontificem apud Liutpr. Lib. II. c. 14. interpellat: Camerinos quoque, atque Spoletinos nostrum ad auxilium invitato: quibus ex verbis conjici potest, vel Spoletanum Ducem alibi fuisse (nomen quidem nobis ignotum) vel Spoletani, redacto fortasse in formam Reip. eorum regimine, ad bellum a Pontifice advocati, ut simul inirent, auxiliante Deo, cum his (Saracenis) bellum. Nec profecto heic eorum Dux taceretur, si illum habuissent; nec Spoletini, & Camerini invitari debuissent, sed eorum Dux, qui iidem praeesset. Anno Igitur DCCCCXXII. legitur solummodo

XXXI. Bonifacius Dux, qui filius fuit Hubaldi strenui militis pro Berengario in praeliis contra Widonem commissis, ex Liutpr. Lib. I. c. 7. qui (Bonifacius) post nostro tempore Spoletinorum, & Camerinorum exiit Marchio: per Rodolphum nempe Italiae Regem ann. CMXXII. Liutpr. II. 18. qui Waldradam etiam sororem suam Bonifacio conjugem dedit. De eo non meminit Farf. Index. Huic Duci filius fuit

XXXII. Theobaldus, cujus idem Liutpr. IV. 4. & Farf. Cod. in quo simul adscribuntur ann. CMXLVI. (anachronismus corrigendus ann. CMXXXVI.) Bonifacius, & Theobaldus Duces, sicuti & in Chron. bis meminit, sic: Bonifacii & Tebaldi filii ejus. Corrigit etiam errorem alterum Farfensis Codicis laudatus Tab. Chorogr. Scriptor n. 113. reponentis post Anscharium Ducem ann. CMXLVI. Bo-
i nifa-

nifacium, & *Tebaldum*: quibus quidem demortuis, vel expulsi, Spoletum praefuit

XXXIII. Ansharius, de quo Liutpr. Lib. V. c. 2. Illi Hugo Rex insidias molitus est ann. DCCCCXL. per

XXXIV. Sarlionem *Burgundionum ex gente progenitum*, qui, Anshario bis profligato, tandem occiso, Ducatu potitus est, & Rex Hugo gaudio immenso afficitur: qui fortasse ejus nepoti Teobaldi Ducis viduam matrimonio facillime Sarlioni copulavit, cum contra Anscarium fortasse conjuraverit, ut ex eodem Liutpr. conjici potest. Hujus Ducis nullibi amplius mentio. Sigonius ejus Ducatus annos ad DCCCCLVII. producit: quo *Berengarius bellum Pontifici in Ducatu Spoletano commovit. Ejus belli haec*, ut opinor, *ocasio fuit. Sarlione, qui Anscario Berengarii fratri suspectus Dux fuerat, sive mortuo, sive Berengario deturbato, Berengarius illam sibi ditionem ascivit.* A verisimili quidem non abhorret, Berengarium in Italiam e Germania regressum anno CMLII. aut CMLIII. ut Contin. Rheginonis, Otho Fris. alique testantur de Spoletanis vindictam sumsisse, eoque Ducatu potitum Paldolpho Capuae Principi concessisse. Quod utique patet ex Chron. Cinglensi M.S. huic nostro operi inferius inferendo,

XXXV. in quo legitur: Anno CMLIII. Paldolphus Princeps Spolitenfis Dux efficitur. Berengario subsidium donat. Karda Abbatisa placitum optinuit montis S. Eleterii in Aliphis. Hujus Placiti autographum adservari dixit in Monast. S. Mariae Monial. Capuae (in quod Cinglense paulo ante translatum fuerat, ut in praefatione ejusdem Chronici dicam) Michael Monachus in ejus schedis, ab eoque transcriptum, ibi adjungendum putavi. Hic tantummodo dicam, hoc in Placito agi de restitutione ad favorem Monasterii Cinglensis, instantibus Principibus Capuae Landolpho, & Paldolpho possessionis Montis Lauterii (S. Eleutherii) a Rodolpho Comite Aliphano occupati cum Casa Cotila, & Tracunu, & piscaria ribi, & ripuario, aliisque in Territorio Aliphano rebus ibi enumeratis: contradicentibus etiam Casinensibus, atque Laurencio

„Cin-

„Cinglensi olim Praeposito. Diploma signatur cum data Spoleti die primo Septembris anno CMLIV. Ind. XIII. Anno Berengarii Regis, ejusque filii Adhelferti V. Principatus gloriosorum Landolphi ann. XV. & XI. Paldolphi Capuanorum Principum, & Ducum Spoleti feliciter.

Hanc equidem chartam (& fortasse alias, quas non tantum Capuae, sed in omnibus pene Regni nostri locis deperditas frustra ploramus) & Chronicon legerat Peregrinus noster, Tabulariorum omnium diligentissimus perscrutator, quarum lectione judicavit, hos Capuae Principes, Landolphum scil. II. & Paldolphum I. Caputferreum cognominatum Spoleti Ducatum obtinuisse: quod Abbas Erasmus Gattula Hist. Cas. to. I. & Scriptor Tab. Chor. n. 114. sicuti hanc rem aliunde ipsis ignotam, difficilemque fatentur, ita Peregrinum carpere aliquomodo moliantur, qui eam aut minime verisimilem, aut prorsus erroneam primus exhibuerit. Hinc contra Peregrinum hi Scriptores inferunt, falsum omnino esse, quod ipse asserit, unum nempe Paldolphum, patre Landolpho II. demortuo ann. CMLXVIII. Ducem Spoleti appellatum fuisse. Landolphum namque patrem, & filium Caputferreum ab anno usque CMLIV. Duces Spoleti extitisse haec edocent monumenta. Neque Duces tantummodo, aut Marchiones titulotenus appellatos, itaut dubitari possit quin Spoleti, aut Camerini, vel aliorum locorum Domini, sed vere Spoletani Ducatus (& paulo post Camerinenfis quoque Marchiae) titulo, ac possessione a Berengario Italiae Rege fuerint insigniti: quod ipsi foederati auxilium praestiterint, ut in aemulos, hostesque Regnum sibi, filioque Adelperio servare possent. Rem tamen nodis, spinisque obsitam explanandam, quoad potero, confirmandamque suscipio, quam e quorundam Scriptorum fragmentis eruendam curavi.

Berengarius quidem Romanae urbis Principem Albericum, qui Ducatum etiam Romanum, aliasque regiones suo parere imperio obstrinxerat, bello adortus, primo impetu Spoleti Ducatum subegit, cujus Dux pro Alberico

fortasse erat, ut ex superius dictis, & ex Sigonio conjici potest. Landulphus interea Capuae Princeps, his in Italiae excitatis procellis, sibi suaeque utilitati consulendum ratus, loca illa, quae Ducatui Spoletano Capuano Principatui finitima erant, sensim submittere conatus est, ut ex variis eo tempore chartis apertissime ostenditur, adsentientibus Capuae Dynastis, ea quidem loca, quae Spletano primum Ducatui adnexa erant, non autem Capuano Principatui subiecta. Dum inde Berengarius Spoletum potitus esset, timens Landulphus, ne in ipsum etiam Rex arma verteret, cum Berengario societatem init, opes suppeditat, auxiliumque spondet, ab eoque postulat, ut quae ad Ducatum Spoletanum loca in Samnio, Marsia, atque alibi ipse adquisierat, sibi confirmare dignaretur, cui Berengarius utique postulationi benigne annuit, Ducisque duntaxat titulo decoravit. Qua de causa (nisi mea me fallit opinio) nusquam Dux Spoleti Berengarius legitur, neque filius Adelpertus, qui Landulphum Capuae Principem eo ipso titulo decorarunt. Cum inde ipsomet anno, contra Octavianum filium Alberici Romanae urbis Principis seu Tyranni arma vertenda constituisset Berengarius, ut Sanctae Sedis Romanae libertati consulere, Landulphum ad illam expeditionem deputavit, ut in praecitato Codice legitur, illincque cum Spoletum remigrasset, reliqui Spoletani fortasse Ducatus partem obtinuit, Pontifice tamen, Spoletanisque reluctantibus. Quod quidem causae fortasse fuit, ut Johannes XII. Alberici filius in Romana Cathedra, quamvis adolescens evectus anno DCCCCLV. (ut contra Baronii sententiam probant Pagius & Papebrochius in Con. Chron.) in Pandulphum surrexerit, ac Campaniae regionem aggredi tentarit anno insequenti, ut affirmat Baronius, eique ad hoc bellum socios fuisse Spoletanos, & Camerinos, qui Langobardum Principem oderant, illique mala potius irrogare, quam parere malebant, ex Hist. Lang. a cit. Baron. ann. CMLVII. n. i. clare patet. Spoletini enim, Camerinique jam a Berengario subacti, ac devexati, excusso iugo, in Reipublicae formam fortasse civita-

vitatem redegerant, suisque auxiliariis copiis Pontifici adhaeserunt, & contra insensum Capuae Principem sua quoque arma veritasse non dubitarunt. Otho Magnus eo temporis Italiae supremo jure dominabatur, & Berengarii Regis opes fregerat: tuncque verum esset quod cit. Scriptor conjicit, Capuae nempe Principem partem solummodo Ducatus Spoletani possedisse, quam in Samnii, ac Marsiae Comitatus Duces illi jamdiu obtinuerant, non autem Spoletum, & Camerinum, quibus tunc in urbibus dominari debuerat Hubertus Salicus Spoleti Dux (de quo fufius infra) qui obiit anno DCCCCLXI. ut apud pluries laud. Scriptorem Tab. Chor. habes, cui hanc Ducum descriptam seriem debemus, etsi ex parte a me instauratam, suppletamque.

At ut ad institutam quaestionem descendamus, praemittendum puto (Liutpran. Lib. V. c. 2.) Hugonem Italiae Regem in Anscarium Spoleti Ducem misso Sarlione, ita loquutum: *Camerinorum, & Spoletinorum hominum non est mihi fides incognita: est enim calamo similis, cui si innisus fuerit homo perforabit manum suam. Vade itaque accepta a me pecunia, mentes eorum corrumpere, ab Anscarium dilectione eos amove. . . . Profectus itaque est, & sic Rex praedixerat populus egit.* Haec contigisse circa ann. DCCCXLI. haud dubium est. Paucos post annos, Sarlione deturbato, a Berengario vindicta de fratre Anscario sumpta est, Spoletanoque tunc Ducatu potitus fuit. Cur igitur non ille, nec filius Adelpertus Spoleti Duces unquam appellari permiserunt, neque Ducatus partem, quae in Aprutio, Marsiaque sita erat, sibi vindicare noluerunt, cum Capuae Principes nullo pacto ejus armis obistere potuissent, subiectosque se noscerent Italiae Regibus? Scio quidem, Hubertum Spoleti Ducem, qui dudum ipse pulsus fuerat ab Othone I. restitutum fuisse ann. circ. CMLX. At cum parum Spoleti Hubertus resederit, diemque suum ann. CMLXI. clausit, ignoramus an vere Spoletanam Dynastiam pleno tunc jure obtinuerit, vel potius Capuae Principes. Siquidem ann. CMLXIV. extat

„ confirmatio bonorum Ecclesiae Capuanae ad preces Pandolphi & Landolphi *Capuae Principum, Ducumque Spoletensium* ab Othone Aug. concessa sub dat. Romae ann. CMLXIV. Imperii ejusdem anno tercio, Ind. VII. Martio mense die VII. „ Dicendum igitur vel ab anno, ut diximus CMLIV. nusquam Capuanos Principes Ducatum Spoleti amisisse, vel vix ab Huberto obtentum, Othonis M. beneficentia iisdem fuisse Principibus confirmatum.

Neque obstant, quae idem Tab. Chor. Scriptor in Peregrinium argumenta congerit, nempe I. Anon. Salernitanorum in Graecos describens ann. CMLXX. *Siconem* tunc *Spoleti Comitem* ibi adfuisse affirmat. Nam vere ex hac narratione Paldulphi Spoletini Ducatus possessio confirmatur, cum Spoletini non Comitum, sed Ducum titulo decorati perpetuo fuerint, quod clarissimum est; ac si ibi Sico Comes fuerit aliquando, is Ducis vices gerebat, militiaeque tunc Spoletinorum praeerat, quod nemo in dubium revocare audeat. II. cum Anonymus idem Salernitanus Landulpho suam historiam nuncupet, de unione Salernitani, & Beneventani duntaxat Principatus mentionem facit. Quod quidem verum est; at unde ab adversario Peregrinii eruitur, illum de Ducatu Spoletano, & Camerino haud meminisse? Ex his fortasse verbis:

*Tempore praeterito tellus divisa maligne
Unitur tuo ecce tuente Deo?*

At ubinam de sola Dynastiis Beneventi, atque Capuae unione accipi verba poterunt, nec de Gastaldatu Theatensi, Marsia, aliisque locis a Beneventana olim Dynastia divulsis, atque a Carolo M. aliisque Augustis Ducatui Spoletano adtributis, quod ab Erchemperto, aliisque Langobardicis Scriptoribus eruitur? Jam vero usque ad medium fere seculum X. his in regionibus nusquam Capuae, aut Beneventi Principes dominatos legimus, quod quidem hoc tempore de Paldulpho Caputferreo affirmatur. Nonne igitur & praeter Beneventi, Salerni, Capuaeque unionem adnexa quoque Paldulpho fuit & Marsia, & Theate, aliae-

aliaeque in Samnio Marchiae, quae Spoletino prius parebant Ducatui? Sed ultra progrediendum in hujus Anon. Salern. Paneg. Carminis interpretatione. Ait ille:

Aurea nam Capua sine Principe desit esse,

Ticinum geminum heu viduata manes;

Ticinum illud *geminum* Peregrinius noster intelligit Beneventum, quam etiam sententiam secutus est Murator. in not. ad Anon. Salern. At pace tantorum virorum, non Beneventum ibi solummodo intelligendum est, sed & Spoletum. Beneventum quidem illius Dynastiae Principes *Ticinum* appellari expetebant, ut Langobardorum Regum majestatem adfectarent: quod utique non minus Spoletensium Duces eodem pacto exoptare poterant, cum utriusque hujus Dynastiae Domini Regale pene fastigium attingerent, paribusque fortasse opibus praestarent eo saltem tempore, quo ex Beneventano Ducatu pars illa fuerit diminuta, quae Salernitano Principi postmodum, atque Spoletini Duci sub Francorum imperio adcrevit. Hinc illud *geminum Ticinum* non Beneventum tantummodo designari posse puto, sed Spoletum etiam, a quibus, simul cum *Aurea Capua*, urbibus absentia hujus magni Principis Salerni demorantis exaggeratur. Neque certum existimo, quod Peregrinius noster credidit, ideo scilicet Beneventum urbem *Ticinum* alterum vocitatum, quod haec Dynastia nominis abusione *Langobardia minor* fuerit adpellata. Aut enim ita a Scriptoribus dicta fuit, quod Langobardis ea parebat, cur Spoletio etiam, quae in urbe iidem dominabantur, non idem nomen adtributum? aut si Beneventanae duntaxat Dynastiae nomen hoc inditum, quare ceteris Beneventano Principi subjectis regionibus illud denegatum affirmatur?

Sed profecto quod Camillus adserit de Beneventi nomenclatura, latius extendendum videtur. Nam praetermissis aliis, quae a laudato Script. Tab. Ch. congeruntur n. 138. *Langobardia minor* non solius Apuliae terminos includebat; sed ultra etiam extensa, Campaniam integre, Lucaniam, Aprutium, Romam usque fines suos protendebat.

bat. Hoc ex Lupo Protosp. ex Curopalate, Cedreno, aliisque clare habetur. Cum enim *Saraceni ad Italiae eam partem, quae Langobardia hodie dicitur, navigantes Barim Castrum occupant*, jam exinde fit, ut Apuliae *Langobardiae minoris* nomen indiderint, quae Calabria prius appellabatur, hoc ad Brutiorum regionem tunc nomine translato, quae Graecorum ditioni patebat, ut veteris Calabriae iacturam populis obtegerent. At postmodum ultra Apuliam Langobardorum ditione diffusa, Graeci Imperatores *Strategum Langobardiae* has in regiones mittebant, tamquam unius Provinciae Langobardiae ab iisdem vocitatae, Rectores seu Praesides, ut ex Chron. Vulturn. habemus *Georgium Stratigum Langobardiae*, & Leon. Ost. Lib. I. c. 49. in quo memoratur *Simbaticias Patricius Strategus Calabriae & Langobardiae*. Quod Samnium quoque Langobardia minor includeret, patet ex eodem Vulturn. Chr. an. CMXXVII. in quo S. Vincentii Monasterium dicitur *adjacere in Graecorum Themate Langobardiae*, cui Romanus Constantinus Aug. Diploma impertiit, quo tum Graecis, tum Langobardis Monasterium, ejusque res commendat tanquam sibi subjectis Magistratibus. Videatur Carusius in Coll. Sicul. Praef. ad Chron. Cantabr. ubi Campaniam, Ducatum Benev. & finitimas regiones, quae ante Romanorum adventum in Italiam Langobardis Principibus parebant, *Langobardia* dici validis rationibus comprobatur. Tandem quod *Langobardiam* Romam usque X. & XI. seculo extenderetur docuit Curopalat. pag. 40. edit. Venet. Afferit enim: Agarenos Capto Bario *tota Langobardia usque ad ipsam fere gloriosissimam Romam potiti sunt*: quod quidem confirmat Porphyrog. de Adm. Imp. c. 49. *Capto Bario Soldanus Langobardiam omnem Romam usque tenuit*; & Lupus Protosp. qui Italiam omnem Cistyerinam pro *Langobardia* accipit ann. MXXXIII. Igitur ex haecenus delibatis satis evincitur, Langobardiam minorem post medium seculum X. nedum Ducatum Beneventanum dumtaxat, aut Apuliam, & Campaniam; sed Samnium quoque, Ducatumque integrum Spoletanum Ro-

mam usque comprehendisse. Non est igitur quod pro *Ticino gemino* Beneventum duntaxat intelligatur, imo Spoletum quoque: utraque enim civitas Regiam Ticini Sedem, majestatemque aemulabatur. Ceterum eo tunc temporis, quo suum Anonymus Carmen Caputferreo nuncupavit, nihil dubii est, quin Spoleti Dux esset Pandulphus. Ac licet in eo Spoletensis dominatus haud meminerit Anonymus, non ex eo dubitandi locus relinquitur, cum Beneventum quoque reticuit, ac Capuam duntaxat expressit, ubi Princeps morabatur, vatis libertate usus, qua ceteras eidem Principi subjectas urbes Beneventum scilicet, Salernum, Spoletum, Camerinum haud expresse memorat.

Altera nobis difficultas enodanda proponitur; quam a cit. Scriptore Tab. Chorogr. eruit Gattula Hist. Cass. to. I. p. 124. Is enim non ultra aetatem Pandulphi Caputferrei (qui anno quidem CMLXXXI. diem clausit extremum, ut Peregrinius claris argumentis ostendit) Ducatum Spoletanum Capuano Principatui adnexum adfirmat, ita ut neque Caputferrei filius Landulphus, nec alii in posterum ex ejus progenie orti nepotes, Duces unquam Spoleti fuerint appellati. Quod etiam probare nititur testimonio S. Petri Damiani lib. VII. ep. 12. ad Gothofredum ann. CMLXXXIX. qui, ut ipse ait, apertissime Hugonem Spoletensem Ducem affirmat, cum eadem aetate vixerit: additque laudatus Gattula (mihi olim, dum degeret, amicitia conjunctissimus) ex eodem Damiano, Hugonem obiisse ann. MII. si Baronio, aut MI. si Pagio n. 3. credere malimus.

At pace Cl. Viri, ac optime de me meriti, ea quae in medium afferit, omnino inverisimilia sunt, ac veritati prorsus abscondita; cum Hugonem Spoleti Ducem fuisse adferat, qui deinde cum se regendo Ducatu imparem agnosceret, ac propter subditorum improbitatem sponte se eo abdicasse praedicet. Is quidem Petri Damiani testimonium male interpretatur; ac si per aliquod temporis spatium Hugonem Ducatum illum obtinuisse dicamus, id quidem exi-

guum fuit, ac in ea pueri aetate, ut prorsus incredibile videatur verum fuisse, quod & postea Ducatu se abdicavit, ut ex mox dicendis clare patebit. Ac profecto Hugo Humbertum patrem habuit Thusciae Marchionem, qui in Italiae factionibus cum partes Lotharii, & Hugonis Regum secutus fuisset, Berengarium hostem habuit. Hic Italiae Regno potitus Humbertum quidem expoliavit (quod a vero non abludit nisi anno DCCCCLIV. defunctus fortasse fuerit, Humbertus vero anno DCCCCLXI.) & Landulphum, ejusque filium Pandulphum Caputferreum sibi familiaritate conjunctos Ducatu Spoleti, & Camerini insignivit. Indignationem Berengarii Humbertum incurrisse, Scriptores fatentur, nec quidem contendunt. Berengarium Spoletum occupasse, superius innuimus. Annus quo Humbertus obierit, tametsi incertus, non ultra tamen anno DCCCCLX. certe protensus, ut probat Muratorius. Quare uti corrui adversariorum fundamentum in anno emortuali Humberti, qui illum affigunt ann. DCCCCLXIX. ita & alia everti necesse est. Hugo namque puerulus (natus quippe ann. CMXLIX. circ.) patre in Germaniam transfuga, nec regere poterat usque ad ann. CMLX. eo minus Ducatu se abdicare. Unde magis mea confirmatur opinio ann. nempe CMLIV. Humberto jam exule, filioque adhuc puero, a Rege Berengario Pandulphum Capuae Principem Ducatum Spoleti, & Camerini obtinuisse, Hugone Hetruriae tantummodo Marchionatum possidente: cui fortasse ob patris Humberti jus alias sibi adquisitum titulum Spoleti Ducis, & Camerini Marchionis fortasse retinuit; inde eo abdicasse, ne Berengarii & Adelperti inimicitias subiret, quod utique ex diplomate eorumdem apud Puccinellum in Chron. Florent. v. Hugonis p. II. ante ann. CMLVI. dato eruitur: *interventu, ac petitione Hugonis Marchionis Thusciae nostri dilecti Fidelis*, nondum vero fidelem experti fuerant, sed summum ejus amorem resperant, fatendum est. Hugo igitur nonnisi post mortem Aloarae, & Landenolphi Capuae Principis, idest post ann. CMLXXXII. (quo Capuae Principatus ob ejus Principis

pis infandam sane occisionem multas perpeffus est calamitates, ut alibi patebit) Ducatum Spoletensem fortasse obtinuit usque ad ann. MI. quo satis tandem cessit. Neque majus in istis tam obscuris tenebris, atque Scriptorum inopia, lumen perquirere datum est.

Igitur omnino certum est, quod supra innuimus, devicto Berengario ab Othone Magno, partem tum saltem hujus Ducatus Spoletini Othonis ipsius beneficentia Pandulpho adtributam; temporis postea lapsu integram illam Dynastiam adquisitam fuisse: quod ex chartis, & sculptis numismatis liquido apparet. Quin etiam eodemmet anno CMLXIX. in epist. quam habes apud Labbaeum to. IX. (tametsi aliqui eam in dubium revocent) Viperam, Sarnellium, Ughellium, aliosque Johannis PP. XIII. alibi minutim expendenda, Landulpho Benev. Archiep. in suae Metrop. Ecclesiae erectione (non autem Capuanae, ut ex errore Tab. Chorogr. Scriptor. p. 245. n. 114. in fine) indubie legitur: *Intervenientibus Pandulpho Beneventanae, & Capuanae urbium Principe, Spoleti, & Camerini Ducatus Marchione, & Duce &c.* Ex his igitur satis constat, Pandulphum Ducatu Spoletino decoratum a Berengario primum, deinde ab Othone M. in eo confirmatum. Quo etiam Peregrinii sententia refellitur, qui post abdicatum ab Hugone Ducatum Pandulphum successisse adfirmat.

Videndum nunc, an Pandulphi Caputferrei filii Duces quoque Spoleti vocati sint. Chartam producimus „ CMLXXXII. a Landulpho, ejusque matre Aloara concessam Ecclesiae Cajacensi, qua terras quasdam confirmat praefatae Ecclesiae, quae in territorio Capuano erant „ prope Villam de Sarczanu . . . prope silice betere, „ & Castanetu de Morialdiscu &c. Data ann. CMLXXXII. „ X. Principatus Gloriosissimi Landenulphi Capuanorum „ Principis . . . & Spolitenium Ducis: necnon Aloare „ ejus gloriose Genetrici Nonis post Aprelis Ind. V. Actu „ Capuae feliciter. En Landenulphus Pandulphi I. filius „ Capuae Princeps, Spoletiq; Dux usq; ad an. CMLXXXII. Quid ad haec adversarii? Mortua paulo post Aloara, cui, filio.

LXXVI IN PAULI DIAC. EXCERPTA PROLUSIO.

filioque Landenulpho ab Othone Aug. Principatus Capuae confirmatus : nec multo post, occiso etiam Landenulpho, facillimum puto, Ducatum Spoleti ab alio Dynasta, Othonis beneficentia fuisse obtentum, nec ab an. DCCCCLIV. ad DCCCXV. alios quidem, quam Capuae Principes Spoletum fuisse dominatos.

Denique siquid reliqui quod ad Spoleti Ducatum pertineat, desideret Lector, feriemque ipsorum Ducum suaviorem, laudatum Anon. Scriptorem Tab. Chorogr. adeat, cujus diligentissimam, eruditamque Dissertationem omnes aequae nostrae aetatis docti Viri admirantur, & magnificiunt. Ab eo mihi (fateri haud piget) potissima fax re-luxit, ac libenter illius opinionibus adstipulari placuit in iis, quae veritati consentanea visa sunt. Quod vero a veritate abhorre intellexi, aliorum sum sententiam secutus: quippe eorum argumenta ad veritatem aperiendam magis idonea videbantur. Haec pro ingenio meo satis dixisse puto, quo eruditorum votis annuerem, qui prisca-rum rerum cognitione summopere delectantur. Pro viri-bus ad illustrandam veritatem nixus sum; eruditorum cen-surae lubenter subscribo.

STEMMA DUCUM SPOLETTI AB EJUS INSTITUTIONE AD SECVLVM VSQVE XI.

I. I.
 Arnulfus (Arnulfus Baron.) Paul. l.
 2. c. 17. 5. Greg. M. in Ep. usque ad Ann.
 DCIV.

IV.
Arto, qui Zoto Sigon. aliis Theu-
dolapius II. *Paul. l. 4. c. 52. & 53. Ab*
Ann. circ. DCLVII.

VI.
Faroaldus II. ejus fil. ab An. DCCCI
Paul. l. 6. c. 39. Ducit A. DCCXXVII.

VIII.
Hildericus ab A.DCCXXXIX. post
biennium a Trasemundo interfectus est
rursusque contra Regem rebellavit
Paul. loc. cit. a quo electus fuit

X.
Lupus in Catal. Farf. & in Chron
Vultur. ad Ann. circ. DCCCLII.

XII.
Albinius, cujus mentio in *Catal.
Chron. Farfensis*.

XIV.
Theodicus ap. Anast. Bibl. in Far-
Catal. Theodoricus. Hadriano PP
legatus A. DCCCLXXII.

XV.
Hildebrandus Ann. DCCLXXIV. in
Catal. *Farf. Anastas. Sigon. & simul. Bx-*
tin. Carolo M. occurrit, & pro eo
cum Gracis cecitavit. Decehit Ann.
DCCLXXXVIII. vel An. sequenti.

XVI.
Guinichus al. Winechilus ap. Ansp.
Exempt. n. 5. alsoque. Leoni pp.
III. auxilium praestitit An. DCCIC
A Benev. Duce capitis An. 802. Senex
Monachus factus est.

XVII.
Romanus A. DCCCVI. Geraldus, A.
DCCCXVI. Et Heccideus pro Guiricho
Ducatum Spol. rexit. Gaf. Favf. aliq.

XVIII.
Suppo. post Guin. Monachatum Ann.
DCCCXXII. *Annal. Berin. & Fasf.*
Catal. Post annum defunctus est, ut in
eisd. *Annal.* cui successit parum vi-
vens Moringus A. DCCCXXIV. &

XIX. Comes Palatii
Adalhardus Francus, Comes Palatii
qui paulo post etiam obiit. *Sigon.*
fort. Erchemp. A. DCCCXXV.

XX.
Sico numeratur in *Chon. Duc. Ben*
neque usque ad A. DCCXXXV. a-
lior. Ducum merito.

XI.
Bengarius ex Farf. Catal

XXII.

Y tra ejus foror, ut pu-
ro, uxor, *Ægon. Pr. Sal.*
Aria Gémæ Pr. Sal. que
ex parte illius posse-
dit bona in agro Spo-
let. Othen. 2. 6. certe
non JoraAria Gifufi,
vin Gemæ, nec
Princ. nisi Salern. *Pe-*
regrin.

XXIII.
Lambertus I. *Erch. n. 29. 39. 42. & 79.*
Ann. Franc. A. 878. Joann. P. P. VIII. Ep.
Andr. Bibl. in Hadr. II. lxx. Cels. n. 22.
Q. d. 157. & a. 6. Decret. A. e. rre cum
Lamberto alero confusus.

XXIV.
N. Dux Spoletii post patrem mox defunctus. *Exeb. num. 79. Peregrin. de eadem fallit, ut infra patebit. Hic N. fuit filius Lamberti II.*

Guido II. Dux Spol. post Nepotem
faurem): dictus junior Rex, & h
Ital. *Erb. num.* 39.58.79.82. *Orl.*
60. Uxor Ageltruda. *Idl.* 1.46. filia
gifi Pr. Ben., & soror Pr. Radeg
Fragm. Hsf. Ben. num. 10. Perga

XXVI.
Lambertus III. Rex, & Imp. h
cum Patre Guidone collega ab An.
Lincpr. l. i. c. 1. *Ocellular ann. 898.*
I. 12. *Fragm. Hist. Ben. num. 6. Off.*
46. & 60. *Petrigrin.*

XXVII.
Guido III. Lamb. Imp. fra-
ter Dux Spoleti post Pa-
trem Guid. II. & Pr. Benev.
Fragm. Hist. Benev. num. 5.
f. 99. Anon. Sal. P. 4. num.
4. f. 99. Of. R. l. 148. Peregrin.
Dux ab A. 894. ad A. fort.
914.

XXVIII.
Bonifacius Dux A. 922. *Linebr. h. a Rodulfo Ital. rege creatus. Id. l. 26.*
ejus uxor Valdrada Regis foror

XXIX.
Theobaldus (al. Thebaldus) *Lim.*
l.4.c.4. Filius Bonifacii. *Catal. Raf.*
anachronismo peccat annor.X. A.

XXX.
Anfcarius Dux ante ann. 940. *list.*
l. 5. c. 2. Hugoni Regi infensus.

XXXI.
Sarrio Burgundionum genere attu-
qu, Anticario profigato, Duc-Spoli-
tatur. *Luipr. ut supr. Dux ab An-
942. ad 957. ut puita Sigon. Brengat
in Ital. regressus, Sarrione depulso, D-
catum Spol. commisit*

XXXII.
Landulfo II., & Pandulfo Caput
reo appellato Capuae Principi. 9
ex Chron. Engl. M.S. infra inferen
ex Charta Concess. seu restitutionis, q
Capuae adseruitur in Monast. Navi
Monial. Inde Landulfo patre dem
tuo,

Pandulfus Caputiferreus solus Dominus
Spolei, & March. Capitulum
A. Johanne PP. XII. bello petito
Ann. 957. Baron. nu. 1. sed frustra Obiit
A. 981.

Hubertus Salicus ab Othone Magro
Dux Spol. restitutus A.circ.960 Pat
lo post obitum, Principes Capuae
eodem Othone confirmati sunt A
circ.962.

EXCERPTA

I

EXCERPTA AB HISTORIA
PAULI WARNEFRIDI

Diaconi Forojulienfis de Gestis Langobardorum cum Adnotationibus Horatii Blanci Romani apud Muratorium in Collect. Ital. Script. Tom. I. Par. I. Cum animadversionibus Francisci Mariae Pratilli.

*Notae numericae indicant adnotationes Blanci in praecitata Collectione Muratorii ad ipsum Pauli Historiam adjectas; literae vero alphabeti, vel signa * † ipsius Pratilli animadversiones.*

LIB. III. CAP. XXXI.

Quomodo Rex Authari Beneventum perrexit.

Irca haec tempora putatur esse factum quod de Authari rege refertur. Fama est enim tunc eundem regem per Spoletium Beneventum pervenisse, eandemque regionem cepisse, & usque etiam Rhegium extremam Italiae civitatem vicinam Siciliae perambulasse. Et quia ibidem intra maris undas columna quaedam esse posita dicitur usque ad eam equo sedens accessisse, eamque de hastae suae cuspide tetigisse dicens: Usque hic erunt Langobardorum fines. Quae columna usque hodie dicitur persistere, & columna Authari appellari. (209)

A CA-

(209) Ad haec Cam. Peregrin. in diss. *Quando Ducatus Beneventanus sit institutus*, ait. Et quidem non est, qui nesciat Scriptores, si quando res parum, aut nil sibi exploratas enarrare contingat, famae tunc

De Zotone primo Beneventanorum Duce.

Fuit autem primus Langobardorum Dux in Benevento nomine Zotto, qui in ea principatus est per curri-

tunc illas tribuere, suamque solere deponere fidem: quem morem a Paulo servatum haud difficili divino conjectura; certo enim certius noluit ille constanti sententia adfirmare, quod de columna Autharis vulgo blaterabant Beneventani figmentum, quae quovis alio casu, sive a Regis, sive ab alterius viri nomine cum tale obtinisset cognomen, ejusmodi fabulam somniarunt, ansam naevi opportunam, quoniam Langobardi universam fere possidentes Italiam, ultra fretum non trajecterunt unquam, atque suarum Dynastiarum terminos defixis demonstrarunt columnis, aliquandoque ad Rhegium posita columna fines praescripsit regionis. At haec utcumque optimi iudicii minime Paulo fidem abrogant; quinimmo ex ipso Autharis tempore frequentiores postmodum Langobardis marchas repeterem. (a)

(a) Immerito sane carpit heic Camillum Peregrinium V. CL. Blancus, nec valent ipsius argumenta, quibus cum petere nititur. Nemo enim est, qui ignoret in Rhegensi litore jamdiu a Romanae Reip. aevo Columnam eo loco defixam spectari, quo in Siciliam trajiciebatur: eaque de causa via illa Consularis apud Scriptores, & ob vetera itinera celebris, quae Mediolano Rhegium ducebat, Italiamque intersecabat, Via ad Columnam vulgo appellata. Haec siquidem Langobardis Beneventanis ansam fortasse dedit, ut crederent, illam Autharis columnam vocitatum fuisse, quod ab Authari Rege suae hastae cuspidem tacta fuerit. An eo Rex idem pervenerit, vel Paulo ipso teste, haud dubium, quin a veritate omnino abhorreat, idcirco ipsi minime adfuerint. At esto illuc Rex accesserit, figmentum prorsus esse fateor, quod Paulus subijcit de columna a Rege hastae cuspidem percussa, de praefatio

Langobardici imperii, deque Autharicae hac de causa columnae hujus denominatione. Columna namque tunc extans Terminalis itineris, atque Viae indicium erat; nec Autharis ea dici poterat, quod eam proinde tetigisset: cum illic eam Rex ipse non posuerit, sed jam positam invenerit. Verum scenam aliquando aperiamus. Ut Paulus suae nationis dominium brevi Rhegium usque protractum fuisse enarraret, ea propter ab columnae illius, quae falso proditur historia, fabulam cecinit, ut Langobardorum genio indulgeret. Neque illic unquam a Langobardis positam columnam aliquam ad regionis illius fines praescribendos autumo, ut Peregrinius aiebat: cum columna illa, ut ita dicam, Itineraria, seu Terminalis, adhuc ibi extare poterat iis temporibus, a qua ipsi finium regundorum fortasse limen praescribere inde coeperint cum Graecorum Imperio, de quo alibi.

(211) Nullus in Paulo locus occurrit, qui gravius literatis viris negotium dederit, quam praesentis cap. Ex eo enim investigantes initium Beneventani Ducatus in diversas quique sententias abierunt. Primus qui sibi quaestionem proposuerit, Antonius Caraccioli in suo Propyleo ad IV. Chronol. nactus dubitandi occasionem ab Erchemperto in Catal. Ducum Beneventi, qui aperte tradit ab ipso anno 568. quo Langobardi cum Alboino Rege Italiam sunt ingressi, Zotonis Ducatum initium habuisse, & Leone Ostiensi lib. I. Chr. Cal. c. 48. qui cum narret Urbem eam a Symbaticio Graecorum patricio captam anno 891. addit Ducatum Beneventanum durasse annis 320. Unde iis detractis de 891. ad 571. revolvebatur, eamque opinionem firmat argumento potissimum epist. D. Greg. M. ad Joann. Ravenn. Episc. Ind. X. quae designat annum 592. cumque in ea Arogas sive Arichis, Zotonis in Ducatu successor nominetur, & ex Paulo constet, eundem a Rege Agilulpho, ut est illius conjectura, non multo postquam ille regnum iniit, videlicet eodem anno 591. vel summum anno seq. 592. concludit, non posse dari, uti sane dandi sunt, Zotoni ann. 20. nisi ab anno 592. retrocedendo deveniamus ad ann. 571. Non placuit haec ratio Cam. Peregrinio Dissert. ut sup. utque Caracc. fundamenta everteret, Leonis potissimum Ost. lectionem ex MS. Casinensi dubiam fecit, asseruitque in MS. Cod. non 320. nec 318. sed 330. legi, ut in Veneta, & Paris. edit. Hinc allatis Constantini Porphyrog. verbis l. de Adm. Imp. C. 27. longius excurrit, atque Ducatus institutionem ante adventum Alboini in Italiam vix audet affirmare, primos illos Langobardos Romanorum in exercitu Narsētis socios a Procopio memoratos auctores indicans. Eamque conjecturam viro acerrimi iudicii miror tantum imposuisse, cum ex ipso Procopio exiguus illorum numerus appareat, & quod magis est, idem auctor est, extra Italiam ab ipso Narsēte sub honoris specie fuisse amandatos, ne in sociorum res ulterius irrumperent. Utcumque tamen se res habeat, inclinatur animus ad Caraccioli argumentum ex epist. D. Greg. illius aevi scriptoris, quaecumque fuerit Ost. lectio; neque urgent ea, quae addit V. Cl. ad Chron. Duc. Benev. in sua comparat. annorum Ducum cum aera Christ. quippe nodos omnes jam ante solvit Bacchini in Pont. Ravenn. Diss. de aetate Petri Senioris &c. sua nova comparatione cum Cam. Peregr. quam vide. Inclinatur etiam animus cum Caracc. argumento Neap. obsidionis, Tiberio Caesare imperante, qua cognoscimus, Langobardos in Translyberinam Italiam excurrisse longe prius, quam Paulus Diac. ex vulgi rumore sibi persuaserit. (b)

(b) Ne crambes recoquatur, alibi initio Ducatus Beneventani Dissertatio dabitur to. III. hujus operis. haec satius disceptabimus, cum de

De morte Ariulfi Ducis Spoletani, & Ducatu Theudelapii.

SEquenti anno Ariulfus Dux; qui (c) Faroaldo apud Spoletum successerat, moritur Ariulfus vero cum adhuc esset gentilis. (d) Tunc intellectum est B. Martyrem Sabinum eidem in praelio adiutorium contulisse. Igitur, mortuo Ariulfo, duo filii Faroaldi superioris Ducis inter se propter Ducatum decertantes (e), unus ex ipsis, qui cum victoriam adeptus esset, nomine Theudelapius, Ducatum suscepit. (f)

C A P. XVIII.

De praedatione facta a Langobardis in Coenobio S. Benedicti.

Circa haec tempora Coenobium B. Benedicti patris, quod in Castro Cassino situm est, a Langobardis notu

(c) Faroaldus hic (*Farrald*, & *Ferroald* alii legunt) primus Spoleti Dux a Paulo nominatur sub fine sexti huius Christi saeculi. Quare conijci posse existimo tunc temporis Ducatum Spoletanum fuisse institutum, ut superius dictum est: cujus Ducum seriem ab eodem memoratam tribus hisce posterioribus libris suis quibusque capitulis exponemus, ut Erchemperti quoque, aliorumque Chronologorum eorumdem Ducum seriem suppleamus.

(d) Ariulfus Dux Spoleti II. qui Faroaldo successerat, defunctus est circa annum DCIV. Erat is adhuc ethnicus: nec dubitandum est, quin eo tunc temporis, ac diu post etiam Langobardorum plerique aut idololatrae fuerint, aut saltem Arianismi partes sectati. Nec S. Sabini Spoletani miraculum, quod heic Paulus refert, satis fuisse ad illius Regis conversionem idem historicus celavit. Magnum sa-

ne veritatis argumentum, cum nationis potius religionem, pietatemque adfectare debuisset!

(e) Quomodo Ariulfus Dux Faroaldo successerit, an electione, vel successionis ordine; quive hic Dux fuerit, Paulus non meminit. Cum autem ob ejus mortem Faroaldi filii pro successionem decertarent, conjectandum puto, Ariulfum Faroaldi germanum fuisse, qui, illo adhuc degente, Ducatum administraverit, cuique nepotes jure fortasse haereditario, Regisque assensu succedere debuerant Langobardico jure. Alii aptius nodum exsolvant, qui Langobardorum leges plenius evolvere, atque advertere planius potuerunt.

(f) Quisnam fuerit alter ex ipsis, cui a germano devictus Ducatus cesserit, ab Historico nostro reticetur. Theudelapius quidem, parva victoria, III. fuit Spoleti Dux.

ctu invaditur. (g) Qui universa diripientes, ne unum quidem de Monachis tenere potuerunt, ut prophetia venerabilis Benedicti patris, quam longe ante praeviderat, compleretur . . . Fugientes quoque Monachi ex eodem loco Romam petierunt, secum Codicem sanctae Regulae, & quaedam alia scripta, & quicquid ex suppellectili subripere poterant, deferentes. Ceterum post B. Benedictum Constantinus, post hunc Simplicius, post quem Vitalis, ad extremum Bonitus Congregationem ipsam rexit, sub quo haec destructio facta est. (h)

C A P. XIX.

De morte Zottonis, & Ducatu Arichis.

Mortuo igitur Zottone (i) Beneventanorum Duce, Arigis (64) in loco ipsius a Rege Agilulfo missus successit

(64) Ex subsequenti Beneventani Ducis successionem hic etiam firmatur chronotaxis annorum instituti Ducatus Beneventani, quam supra lib. III. c. 32. cum Caracciolo exhibui; nam si *Zoto principatus est Beneventi per curricula annorum viginti*, & successorem habuit Arichim; (al. *Arogem*, ut Greg. M.) jam liquido constat ex epist. dicti S. P. ad Joannem Ep. Ravenn. Ind. X anno scilicet Dom. 591. quo data est, Arichim ad Principatum Beneventanum jam elatum fuisse, atque Neapolitanae Civitatis cum Ariulpho (*) alio Duce insidias parasse: cumque Paulus noster Agilulphi Regis beneficio principatum accepisse scribat, necessario dicendum, paulo post Regis inaugurationem id accidisse: unde si retro num. XX. annorum duxeris, jam ad Caraccioli tempora venies, quantum licet in tanta rerum caligine: neque turbant ea, quae doct. iss. Peregrinus ex recentioribus Chronologis opponit: major enim ejusdem aevi scriptoribus habenda fides, nec argumentum ab ipso Pau-

(g) De Coenobii Casinensis invasione alibi plura.

(h) Hujus successionis Casinensium Abbatum ordinem a Peregrinio habebis infra: quaeque ille omiserat, adjicere atque elucidare studebimus.

(i) Quae hoc loco de Zottonis obitu, atque Arichis successionem dicenda essent, alio transferenda duxi, ut sup. innui.

(*) Ariulfus, idem qui Spoleti Dux, cujus supra meminit Cap. XVII.

cessit, (k) qui ortus in Forojulii fuerat, & Gisulfi Forojuliani Ducis filios educarat, eidemque Gisulfo consanguineus erat. Ad hunc Arigis extat epistola B. Gregorii Papae in hunc modum directa. (Indict. V.) (l) „ Gregorius „ Arigis Duci. Quia sic de gloria vestra, sicut revera de „ filio nostro confidimus, petere a vobis aliqua fiducialiter „ provocamur, arbitantes quod minime nos patiamini con- „ tristare, maxime in tali re, unde vestra anima multum „ poterit adjuvari. Indicamus autem propter Ecclesias Bea- „ torum Petri ac Pauli aliquantas nobis trabes necessarias „ esse; & ideo Sabino Subdiacono nostro injunximus, de par- „ tibus Briccorum (m) aliquantas incidere, & ut usque ad „ mare in locum aptum trahere debeat. Et quia in hac re „ solatiis indiget salutantes gloriam vestram paterna cari- „ tate

Paulo nostro deductum, nempe Zotonis Ducatus initia ex tempore Autharii Regis esse revocanda, quia noster hujus Regis acta narrans, de Zotone verba facit: frequentissimum illi quippe fuit multa *per anticipationem* referre, ut ipse non uno in loco professus est. (†)

(k) Ex hoc Pauli loco quaestio moveri coepit: An Beneventi Duces jure haereditario, vel Principum supremorum, aut populi electione, succederent. Hanc speciatim Dissertationem promiserat in II. par. to. II. Peregrinus noster, sed quae fato flammis data suo loco supplebitur.

(l) Argumento haec S. Gregorii M. epistola esse poterit, Arichim Beneventi Ducem Catholica Romana fide jam imbutum fuisse, cui S. Pontifex *Patrem* se esse confitetur; eique Sabinum S. R. Ecclesiae Subdiaconum misit, ut trabes pro Ecclesiis Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli concedere dignaretur. Eadem epistola est anno Dom. DCI. exarata, quo Indictio V. decurrebat, ejusdemque Pontificis annus XI.

(m) Lege omnino: *de partibus Brutiorum*. In Brutis nempe, nec

longe a Consentia, nunc ejusdem regionis principe urbe, Praesidiumque Provincialium residentia mons extat rigidissimus, cui *Sila* nomen, altissimas, magnasque pinus alens, quae trabium usui inservire poterant. Eas deinde ad picem extrahendam Neapolis Reges locarunt, e quibus multa quotannis Regali aerario centena nummum cumulantur.

(†) Hanc ob causam toties Paulum Peregrinus carpit. At pro ejus patrocinio notandum est, vitium hoc saeculi fuisse Langobardici, ut in Erchemperto, aliisque chronologis passim evincitur: non enim ii aliud quidquam satis esse existimabant, quam vera referre, quae audiverant, aut viderant; de chronotaxi autem, aut ordine historiae parum, aut nihil eorum intererat. Inculti sane aevi mentibus parcendum est.

„ tate petimus, ut actionariis vestris, qui in loco sunt deputetis, ut homines, qui sub eis sunt, cum bobus suis in „ ejus transmittere solatium debeant, quatinus vobis con- „ currentibus melius, quod ei injunximus, possit perficere. „ Nos enim promittimus, quia dum res perfecta fuerit, dignum vobis (n) xenium, quod non sit injuriosum, trans- „ mittemus. Nam scimus nos considerare & filiis nostris, „ qui bonam nobis voluntatem exhibent, respondere, unde „ iterum petimus, gloriose fili, ut ita facere debeatis, ut „ & nos possimus vobis esse pro praestito beneficio debito- „ res; & vos mercedem (o) pro sanctorum Ecclesiis ha- „ beat. „

C A P. XLI.

De Grasulfo Duce Forojuliano, & de adventu Rodoaldi, & Grimoaldi in Beneventum.

His ita peremptis, (al. *peractis*) dux Forojulianus Grasulfus Gisulfi germanus (p) constituitur. Rodoaldus vero, & Grimoaldus despectui ducentes sub patrui sui Grasulfi potestate degere, cum essent jam prope juvenilem aetatem, ascensa navicula remigantes ad Beneventi fines (*) perveniunt. Exinde ad Arichim Beneventanorum Ducem,

(n) Piissimus Pontifex ut pro oblato sibi dono gratiam Principi referret, eidem aliud retribuere spondet, ut amor Arichis Ducis Apostolicae dilectionis, gratique ejus animi mutuo compensetur testimonio.

(o) Idem Sanctorum Apostolorum intercessionem pro animae salute, aliisque corporis indigentibus habeatis in posterum: quod etiam initio suae epistolae indicavit S. Pontifex illis verbis: *Unde vestra anima multum poterit adjuvari.*

(p) En aliud successionis exem-

plum, ut sup. Cap. XVII. notatum est. Gisulfo Foro Julj Duci defuncto Grasulfus ejus germanus frater successit, & quidem cum nepotibus Rodoaldo, & Grimoaldo Gisulfi filiis, qui despectui ducentes sub patrui potestate degere, Beneventum ad Arichim Ducem perrexere, in ejus potius potestate vivere, quam patrui contenti.

(*) In Adriaticum nempe litus, quod Forojuliensem Ducatum prospectiebat.

cem, suum quondam paedagogum, (q) properantes, ab eo gratissime suscepti, & filiorum loco sunt habiti. Hiis temporibus, mortuo Tassilone Duce Bajoariorum, filius ejus Garibaldus, in Magunti (r) a Sclavis devictus est, & Bajoariorum termini depraedantur.

C A P. XLIV.

De morte Arialdi, & Regno Rothari, & quia Dux Arichis filium suum Ajonem ad Regem direxit.

Igitur Arioaldus postquam super Langobardos duodecim annis regnum tenuit, ab hac luce substractus est. Langobardorum regnum Rothari genere Arodus (222) suscepit. (223) Fuit autem viribus fortis, & justitiae traxit sequens, sed tamen fidei Christianae non rectam lineam tenens, Arrianæ haereseos perfidia maculatus est. ... Erat

(222) Arodum se dicit etiam ipse Rotharis in suo Legum prooemio, ubi majores etiam suos recenset. Vide lib. I. cap. XIV. (f)

(223) Annos XII. Regni Arioaldi, non ab Aladoaldi morte, sed ab ipsius acclamatione, vivo adhuc Aladoaldo, Paulum nostrum numerasse puto, itaut ab anno XL. Clotharii, quo Aladoaldus veneno mentis usum amiserat ad ann. Chr. DCXXXVI. descendamus, cui Regni Rotharis initium est alligandum, ipsius testimonio; quippe cum in suo Legum prologo profiteatur eas edidisse anno Regni sui VIII. Ind. II. anno post adventum Alboini LXXVI. manifeste annus Chr. DCXLIV. indicatur, quo II. Ind. decurrebat, & ab anno DLXVIII. quo Langobardi in Italiam venerant, septuagesimus sextus numerabatur, non vero LXXVII. ut librorum vicio in hoc Capite legitur, quod emendo lectione ipsius Edicti tam nostra, quam codicis Monast. Cavensis, ut

(q) Paedagogum heic accipit Paulus pro educatore; ut superius etiam cap. XIX. Atque id quidem causae fuit, ut rursus eundem Ducem convenerint, quicum familiaritatem quamdam, consuetudinemque inire Principes juvenes.

(r) Lege, Maguntia.

(f) Arodus fortasse ab Arodia, sive Aroesia Suecorum urbe, qua ex provincia, proximaque Scandinavia, aliisque locis Langobardi in Germaniae primum, ac Franciae, inde Italiae regiones devenere. Vide Eccard ad Leibnitium de origine Franc. p. 253.

... Erat autem jam ex quo Langobardi in Italiam venerant, annus septuagesimus septimus, sicut idem Rex in sui Edicti prologo.

C A P. XLV.

De morte Arichis Beneventani Ducis, & Ducatu Ajonis.

AD hunc Regem Arichis Dux Beneventi filium suum Ajonem direxit. Qui cum Ravennam venisset, Ticinum pergens, ibi ei Romanorum malitia talis potio data est, quae eum mente excedere faceret: atque ex eo tempore numquam pleni, sanique sensus fuit. Igitur cum dux Arichis jam maturus annis ad diem ultimum propinquasset, sciens filium suum Ajonem non recti esse sensus, Radoaldum, & Grimoaldum (229) jam florem juventutis haben-

notavit Cam. Peregrinus in App. ad Lib. I. Hist. Pr. Lang. p. 229. immo vel ipsa calculi ratione, nam LXXVII. non incidit in Ind. II. Oportet igitur annos de DCXLIV. deducens, ad DCXXXVI. redeunt; nec eorum sententia placet, qui vitium irrepisse in numeris annorum Regni Rotharis arbitrantur, alios ingenio suo reponentes: nam constans est MSS. editorumque lectio, atque si tantum liceret, jam in antiquum chaos revolutis, tertia quaque linea in historiis calami nobis erit usus. Scio neque Sigebertum, neque alios chronotaxi meae convenire; at mihi praestant semper ejusdem aevi testimonia, e quibus, nisi causa cognita, discessero.

(229) Turbant equidem, quae doctiss. Peregrinus Paulo nostro ad hunc locum opponit, scribens: *Ipsē viderit Paulus, quo pacto hic Arichis, antequam esset Dux, paedagogus fuit Radoaldi, & Grimoaldi: cumque in Ducatu vixisset annos L. illos florem juventutis habentes sibi & filio Ducatus successores instituit, ut tradit Cap. sequ.* Nisi eadem significatione id Paulo dictum credamus, qua Peregrinus ipse Erchemperto provectioris aetatis juveni pueri appellationem convenire potuisse putat, argumento lapidis sui Casapullani: HIC EST POSITUS SECUNDUS PUER Q. VIXIT ANN. XXII. (*)

(*) Miror virum ceteroqui doctissimum Blancum, ut Peregrinum injuste carperet, lapidem Casapullani Secundi Pueri sibi tanquam scandali

habentes, quasi proprios filios Langobardis, qui aderant, commendavit; eisque dixit, quod melius eos regere isti, quam Ajo filius suus posset.

CAP.

dali petram proposuisse. Sed quid, amabo, ad rem lapis ille a Blanco projectus est, quem nihil ipsi prodesse agnoscunt omnes? Difficultatis nodus profecto non in flore juventutis Radoaldi, Grimoaldive, aut in paedagogia Beneventani Ducis vertitur; sed in aetate Arichis, ac Grimoaldi constituenda, atque tempore etiam, quo isthaec paedagogia acta fuerit. Aut enim ille Paulum defendere, aut Peregrinium offendere voluit. Sed ad haec quid exemplum secundi pueri? Ut difficultatem Blancus feliciter enodaret, considerare primum operae pretium erat, an e Pauli verbis vere, quae Peregrinius dixerat, eruantur (nisi sibi ipsi contrarium affirmaverimus) Arichim scilicet, antequam Beneventi solio insedisset, paedagogum fuisse Foro-Julienis Ducis filiorum, vel potius a patre Gisulfo Beneventum eos missos, ut ibi a Duce sibi consanguineo educarentur: Quo admissio, nihil sane Pauli adsertioni contrarium foret. Poterant namque germani ii fratres a Gisulfo ad Arichim mitti *nondum florem juventutis habentes*, idest adhuc pueri, nec in sensu Casapullani lapidis, sed vere aut paulo supra, vel infra decennium, ab eoque plurium annorum curriculo enutriti, & deinde Foro-Julium revertisse, Gisulfo adhuc in vivis agente: quod & ipse etiam fecerat Arichis, qui filium Ajonem in Regia Aula Ticinensi educatum miserat, cujusque rei permulta apud eundem Historicum, aliosque exempla est invenire. Qui fratres, Gisulfo parente paulo post fortasse defuncto, ne sub patri potestate, & ab ejusdem vel vivendi licentia, vel morum feritate abhorrentes, degere cogerentur, Beneventum iterum commigrarunt,

ibique ab Arechi tanquam propria proles exculta; atque morti proximus idem Dux, filio Ajone parum ad regimen apto, hunc simul cum Radoaldo, & Grimoaldo suis optimatibus commendavit, quippe qui regendis aptius populis satis erant, cum jam florem juventutis haberent, aetatis circa annum trigessimum degentes. Quo casu verus esset Pauli calculus annorum L. Ducatus Arechis, ejus paedagogia in Beneventi Aula exercita, Forum Julii alumnorum Principum regressus, postque patris mortem ad Arechim reditus, mora, indeque Beneventani ab eisdem Ducatus adquisitio. Quae ceteroqui omnia spatio annorum circiter viginti contingere potuerunt, sine ulla Pauli nostri offensione. Etenim verba illa Cap. XLI. superius relata: *ad suum quondam paedagogum* (Arichim) *properantes* licite, & absque ullo metu periculo recte intelligi possunt de tempore, quo Arichis Beneventum regebat. Neque aliqua Dux ille de decoris nota signabatur paedagogi ministerio; cum non auctoritatis solummodo hoc officium erat, ut supremi ejus solii nitor, pene obscurari videretur; sed quod debiti quoddam sanguini amoris tributum esse putaret, nepotibus regnandi prudentiam, legum peritiam, militarem scientiam, aliasque ad Principatum administrandum virtutes sensim inspirare, & communicare. Urgent tamen qui Blanci patrociniū suscipiunt, Paulum Cap. XIX. testatum fuisse, tunc ad Beneventanae civitatis regimen a Rege Agilulfo Arichim Ducem electum, cum jam Gisulfi filios ille educaverat. Suis ipse rationibus Blancus evincat, suisque a seclis silentium imponat. Immemor erit fortasse Blancus suamet in Paulum

C A P. XLVI.

De Morte Ajonis, & de Ducatu Radoaldi.

Defuncto ergo Arichis, qui Ducatum L. tenuerat annis, Ajo ejus filius Samnitum ductor effectus est; (231) cui tamen Radoaldus, & Grimoaldus, sicut seniori fratri & domino per omnia paruerunt (232). Qui Ajo, cum anno & mensibus quinque Beneventanum Ducatum regeret, venientes Sclavi cum multitudine navium longe

(231) Zotonis I. Benev. Ducis mortem cum anno Aerae Christ. DCXI. supra cap. XIX. num. 64. conjunxi, atque illinc annos quinquaginta, quibus Arichis illius successor principatum tenuerat ducens ad DCL XI. cum ipso Cam. Peregrinio accedo.

(232) Participes attamen Principatus, ut non obscure hic indicat noster.

lum accusationis sive excusationis, qua Scriptorem hunc criminatus est quod vel per anticipationem, vel per postpositionem multa saepius retulerit? Hanc excusationem etiam nunc Paulo tribuere mihi permittatur. Sciverat ipse quidem Arichis paedagogiam pro Gisulfi filiis obitam: quae tamen cum postea quam ad Ducatus honorem Arichis proveheretur, exercita fuerit, ante illud tempus eam peractam fuisse aut credidit, aut invitatus, nulla habita temporis ratione, aut circumstantiae scripsit oscitante; quare nec sibi met contrarium esse cognovit, itaque rerum ordinem turbavit, veritatemque in dubium revocare ausus est. Quae conjectura si Cl. Blanco stomachum moverit, minime video, qua ille via Paulo auxilium ferre possit, cum aut germanorum fratrum ab Arechi peracta paedagogia in cinerem abeat, aut falsitatis crimine accusandus sit, cum dicat, eos in Arichis obitu jam florem juventutis habentes. Arichis fere octogenarius defunctus est, & Radoald,

Grimoaldusque sexagesimum saltem annum exegerant. Immo, quod aeque notandum est, Grimoaldum natu minorem usque ad decrepitam senectutem, aeo illo insuetam, vixisse fatendum est: cum, sublatiis annis, quibus ille cum fratre sub paedagogi disciplina degere coactus est, annos LXXXII. (scilicet L. Ducatus Arichis, Ajonis I. & mens V., Radoaldi ann. V. & Grimoaldi XXV.) vixit, quibus si X. saltem aut XII. addas, quo tandem pervenies? Ipse sibi judex sit Blancus, quique hanc legerit adnotationem. Haec quidem, ut Pauli causam in Peregrinium rite patrocinareretur, a V. Cl. Blanco consideranda omnino erant, ne Scriptori tam illustri perridiculi notam impingeret, Casapullano producto lapide, & absque ullo vel ne levi quidem argumento, aut notatione aliqua eruta, quibus aut ad Pauli tutelam, aut in Peregrinii criticismem suas exponeret ad Lectoris instructionem rationes, vel conjecturas.